స్త్రీ పునర్వివాహవిషయక ప్రథమవిజ్ఞాపనము

కీ॥ శే॥ కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు.

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము,

రాజమండ్రి.

వెల : 0-8-0

కీర్తిశేషులైన రావుబహద్దూరు

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి

గ్రంథములు.

ప్రహసనములు

మొదటి సంపుటము.

1. అపూర్వబ్రహ్మచర్య ప్రహసనము
2. విచిత్రవివాహ ప్రహసనము
3. మహాబధిర ప్రహసనము
4. పునర్మరణ ప్రహసనము
5. బలాత్కారగానవినోద ప్రహసనము
6. కలహప్రియా ప్రహసనము
7. మహామహోపాధ్యాయప్రహసనం
8. యోగనిద్రా ప్రహసనం
9. మహావంచక ప్రహసనం
10. అసహాయశూర ప్ర॥
11. కలిపురుషశనైశ్చర విలాసము
12. వేశ్యాప్రియా ప్ర॥
13. కౌతుకవర్ధని
14. వినోదతరంగిణి
15. హాస్యసంజీవిని మొదటి భాగము
16. ,, రెండవ భాగము
17. ,, మూడవ భాగము

నాటకములు

రెండవ సంపుటము.

1. బ్రహ్మవివాహము
2. వ్యవహారధర్మబోధిని
3. తిర్యగ్విద్వన్మహాసభ (మూషికాసురవిజయం)
4. మహారణ్యపురాధిపత్యము
5. ప్రహ్లాదనాటకము
6. సత్యహరిశ్చంద్ర నాటకము
7. దక్షిణగోగ్రహణము
8. వివేకదీపిక

భాషాంతరీకృత నాటకములు

మూడవ సంపుటము.

1. చమత్కార రత్నావళి
2. రాగమంజరి
3. కళ్యాణకల్పవల్లి
4. అభిజ్ఞాన శాకుంతలము
5. రత్నావళి
6. మాలవికాగ్నిమిత్రము
7. ప్రబోధచంద్రోదయము
8. వెనీసువర్తక చరిత్రము

వచన ప్రబంధములు

పద్యకావ్యములు

నాల్గవ సంపుటము.

1. సత్యరాజా పూర్వదేశయాత్రలు (1, 2 భాగములు)
2. రాజశేఖర చరిత్రము
3. శుద్ధాంధ్రనిరోష్ఠ్యనిర్వచననైషధం
4. రసికజనమనోరంజనము
5. శుద్ధాంధ్రభారత సంగ్రహము
   శుద్ధాంధ్రోత్తరరామాయణము

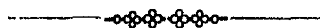
స్త్రీపునర్వివాహవిషయక
ప్రథమవిజ్ఞాపనము.

By

K. VEERESA LINGAM

స్త్రీపునర్వివాహవిషయక ప్రథమవిజ్ఞాపనము.

అస్మద్దేశీయులగు వివేకమహితులారా!

నేనిప్పుడు చేయఁబోయెడి యీచిన్నవిన్నపమును సదయహృదయులరయి యాలకించి, నిష్పక్షపాతబుద్ధితోను న్యాయైకదృష్టితోను సావధానముగా విమర్శించి, సత్పక్షమని మీమనస్సులకుఁ దోఁచినంతవఱకు నంగీకరింతురని మిమ్మందఱను మిక్కిలి వినయముతో ప్రార్థించుచున్నాను. ఇప్పటి యాచారమునుబట్టి నావాక్యము లొకవేళఁ గొందఱిచెవులకు మొట్టమొదట వెగటుగా తోఁచవచ్చును; కాని, కొంచెము పారమార్థికబుద్ధితో పరిశీలించి చూచినయెడల గ్రాహ్యములుగాఁ గనఁబడకపోవని నమ్మెదను. మనము బొత్తిగా విషయవిచారమును మాని ప్రస్తుతాచారమునే ప్రమాణమని పట్టుపట్టి కూర్చుందుమేని, అభివృద్ధి నొందుటకు లేశమయినను నవకాశము లేకపోవుటయేకాక క్రమక్రమముగా మనము దురాచారములయందు తగులుకొన్నవారమయి మానుషధర్మమును మఱచి చెడిపోవుదుము. ఇతరుల దృష్టియందెంత క్రూరకృత్యముగాఁ గనఁబడినను, ఎవరి యాచారము వారికి మంచిదిగానె కనఁబడుట స్వాభావికము. బహుకాలమునుండి వచ్చుచున్నందున వివాహములయందు విస్తారధనమును వెచ్చించెడి యాచారమును మీఱఁజాలక, అంతటిధనమును దెచ్చుకోశక్తి లేక వివాహములయందలి యతివ్యయమును మానుటకు బదులుగా పుట్టినతోడనే తాముకన్న స్త్రీశిశువులను నిర్దాక్షిణ్యముతో వధించెడి దురాచారమును న్యాయైకావలంబకులైన మన దొరతనమువా రిప్పటికిని రాజపుత్రులలో మొదలంట మానుపఁజాలకున్నారు.

కాళికాశక్తికి మొదలగు గ్రామదేవతలకు సంతృప్తి గలుగునని తమ కన్నబిడ్డలను తమ తోడిమానవులను బలిపెట్టు రాక్షసకృత్యమును మాన్పించిన దొరతనమువారిని దేశోపద్రవము తెచ్చిపెట్టినట్టు భావించువారు మనదేశములో నెంద ఱున్నారుకారు? పుణ్యము వచ్చునను భ్రాంతిచేత మొసళ్ళకాహారముగా తమబిడ్డలను గంగా గర్భమున పాఱవేయు దురాచారము మనదేశములోనే యెంతకాలము నడిచినది కాదు? దురాచారమయినను చిరకాలమునుండి యనుష్ఠింపఁబడుచు వచ్చెనేని సదాచారముగానే తోఁచునని చూపుటకీ రెండుమూఁడు నిదర్శనములు నిప్పటికి చాలియుండునని యీవిషయమును నేనింతటితో విరమించుచున్నాను.

అట్టి దురాచారముల దెలిసికొని పరిత్యజించుటకయి, విషయ విచారముచేసి మనలో మనము చేయు పరిశోధనముగాని, యితరులు చేసెడి యాక్షేపణములుగాని సాధనములుగా నుండును. ఆత్మశోధనమునకు గర్భశత్రువయిన దురభిమానమును మన మనసులలోనుండి పాఱఁదోలువఱకును, నిష్పక్షపాతబుద్ధితో కార్యాంశమును విచారించి మంచిసిద్ధాంతము నేర్పఱుచుకొని దురాచారమును త్యజించి సత్పక్షము నవలంబించుటకు మన మెన్నఁడును శక్తులము కానేరము. అయినను అట్టి దురభిమానమును విడిచిపెట్టుట మహానుభావులయిన కొందఱికేకాని యందఱికిని సాధ్యముకాదు; అట్లయ్యును అన్యులు మనది దురాచారమనియు రాక్షసకృత్యమనియు దూషించుచుండ విని సహింపలేము. అట్టిదూషణ ప్రసక్తించినప్పుడు తత్త్వవిచారము చేసి యట్టిదూషణ క్రమమయినదా కాదా యని విమర్శించి క్రమమయినదే యని తేలెడుపక్షమున మన వర్తనమును దిద్దుకొనుటకును అక్రమమయినదని తేలెడుపక్షమునఁ బ్రతిపక్షుల మాటలను పాటిగాఁ

గొనక నిరాకరించి యూరకుండుటకును మనముప్రయత్నింప వలయును గాని, స్వాభిమానముచే మనము పట్టినకోడికి మూడే కాళ్ళనుచుండుట న్యాయము కాదు. కాఁబట్టి తమయొక్కయు దేశముయొక్కయు క్షేమలాభములను గాంక్షించు వారందఱును సర్వవిధముల శోధించు సత్యమును గనుఁగొని పిచ్చి కుదిరినది రోకలి తల జుట్టుమనక, యేర్పడిన సిద్ధాంతప్రకారముగాఁ దాము ప్రవర్తించుచు ఇతరులను బ్రవర్తింపఁ జేయవలయును. ఈదురాచారమువలన నాకు ప్రత్యేకముగా సంభవించెడు నష్టమేమియు లేదు; కాఁబట్టి యితరులేగంగలో మునిఁగిన నాకేమని యూరకుండుట మానుషస్వభావమునకు పొసఁగి యుండదు. కాఁబట్టి యీవిషయమయి నేను పెంచి చెప్పనక్కఱ యుండదు; స్వోదరపూరణమాత్ర ప్రయోజనుఁడయి లోకోపకార చింతలేని మనుష్యశరీరధారి భూమికి భారముగానుండి పశుపక్ష్యాదులకన్నను నిరర్థకజన్ముఁడని చెప్పుటయే యిచట చాలియుండును.

నేనిప్పుడు చెప్పఁబోయెడు స్త్రీపునర్వివాహవిషయము పరులు ఆక్షేపించి చెప్పువఱకును మనకుఁ దెలియనంతటి స్వల్పాంశము కాదు. ఈవఱకే బహుశతాబ్దములక్రిందట కృష్ణదేవరాయలవారి కాలమున పండితమండలాగ్రగణ్యులుగానుండి, నేఁటివఱకును పండితులందఱిచే ఈశ్వరావతారమని శ్లాఘింపఁబడుచున్న జగదేకపండితులగు అప్పయ్యదీక్షితులవారు స్త్రీపునర్వివాహవిషయమయిన సాధకబాధకములనెల్ల నాలోచించి, స్త్రీపునర్వివాహము శాస్త్రసమ్మతమనియు దోషనివారకమనియు సిద్ధాంతీకరించినట్టును, ఆకాలమునందు విద్యాకీలయము లని ప్రసిద్ధిగన్న కాశి మొదలైన పట్టణములకెల్లను బోయి పండితులతో వాదించి తమసిద్ధాంతమును శాస్త్రముచేతను యుక్తిచేతను గూడ స్థాపించినట్లును, అదిచూచి పరాజితులయిన మనపండితులు ప్రపం

చాంతము సంభవించినట్లు దుఃఖపడి యందఱును గట్టకట్టుకొని పోయి దీక్షితులవారి మాతను దీనులయి ప్రార్థించి యామెచేత ముందుగాఁ దనకుఁ బునర్వివాహము చేసిన పిమ్మట మఱియొకస్త్రీకిఁ జేయవలసిన దని కుమారునకుఁ జెప్పించి స్త్రీపునర్వివాహమును మాన్పించి లబ్ధమనోరథులైనట్టును, ఇప్పటి మనపెద్దలే చెప్పుచున్నారుగదా? పూర్వోక్తదీక్షితులవారికిఁ దరువాత సహితము లోకోపకారపారీణులైన పలువురు పండితోత్తములు స్త్రీపునర్వివాహము శాస్త్రసమ్మతమని పెక్కుగ్రంథములను వ్రాసియున్నారు. స్త్రీపునర్వివాహము లేకపోవుటవలనఁ గలిగెడు నష్టములనుగాని, ఉండుటవలనఁ గలిగెడు లాభములనుగాని, వానిని స్థాపించుటకయి కావలసిన యుక్తిశాస్త్రములనుగాని చూపుటలో వారిలో నెవ్వరితోను సమానుఁడను కాకపోయినను, మీమనసుల కెక్కునట్లుగా రసపుష్టిగల మంచిశైలితో నుపన్యసింప శక్తుఁడను గాకపోయినను, లోకోపకారచింతయు స్త్రీల దురవస్థయు నన్నుఁ బ్రేరేప ధైర్యము తెచ్చుకొని పూర్వపు మహానుభావులు ప్రదర్శించిన మార్గమునే యనుసరించి కొంచెము ప్రసంగింప సాహసించుచున్నాను.

సర్వసముఁడైన జగదీశ్వరుఁడు పురుషులకువలెనే స్త్రీలకును ఆఁకలి మొదలగువాని నెట్లు గలుగఁజేసి యున్నాఁడో అదేప్రకారముగా కామమును సహితము కలుగఁజేసి యున్నాఁడు; వానిని యుక్తమయినరీతిని శాంతిపొందించుటచేతనే స్త్రీలకుఁగాని పురుషులకుఁగాని సౌఖ్యము కలుగును. కాఁబట్టి చౌర్యము మొదలగు దుర్వృత్తులయందుఁ బ్రవేశింపక యాఁకలిని దీర్చుకొనుట యెట్లు న్యాయమో వ్యభిచారమునందుఁ బ్రవేశింపక కామమును నిర్వర్తించుకొనుట అట్లే న్యాయము. అయినను క్షుత్పిపాసాదులవలె కామశాంతిని పొందించుకొనుట యని

వార్యము కాకపోయినను, కామమును జయించుటసహితము సాధారణముగా మనుష్యమాత్రునకు సాధ్యముకాదు. అడవులలో నాకలములు తినుచుండు యోగులు సహితము కామమోహితులై, యకార్యకరణమునకుం జొచ్చిరన, ఇఁక నితరులమాట చెప్పవలసినదేమున్నది? ఇందుకు దృష్టాంతముగా మన తొంటిపండితులు వ్రాసిన శ్లోకము నొకదాని నిందుదాహరించుచున్నాను:—

"శ్లో॥ విశ్వామిత్ర పరాశర ప్రభృతయో వాతాంబు పర్ణాశనా
స్తేపి స్త్రీ ముఖ పంకజం సులలితం దృష్ట్వైవ మోహం గతాః
శాల్యన్నం సఘృతం పయో దధి యుతం భుంజంతి యే మానవాః
తేషా మింద్రియ నిగ్రహో యది భవే ద్వింధ్యః ప్లవే త్సాగరే॥"

విశ్వామిత్రుడు, పరాశరుఁడు మొదలగు వాతాంబు పర్ణాశనులయినను, సుందరమయిన స్త్రీముఖమును జూచి మోహమును పొందుచుండగా, నెయ్యి, పాలు, పెరుగు వీనితో వరియన్నమును భక్షించు మనుష్యుల కింద్రియనిగ్రహము కలుగునేని, వింధ్యపర్వతము సముద్రమునందు తేలవలె నని పయిశ్లోకమున కర్థము. ఇట్లు కొంచెముగానో గొప్పగానో విద్యాభ్యాసము చేసి యుక్తాయుక్తములను దెలిసిన పురుషుల విషయముననే కామమును జయించుట పర్వతము సముద్రములో తేలునంత యసాధ్యమయినచో, విద్యాగంధ మయిన నెఱుఁగకుండు మన దేశపు స్త్రీలవిషయమున నెట్లుండునో మీరే యూహింపఁదగియుండును. అంతియకాక మన పూర్వులు

"శ్లో॥ స్త్రీణాం ద్విగుణ ఆహారో బుద్ధి శ్చాపి చతుర్గుణా
సాహసం షడ్గుణం చైవ కామశ్చాష్టగుణో భవేత్॥"

అని స్త్రీలకుఁ బురుషులకంటె నాలురెట్లు సాహసమును, ఎనిమిదిరెట్లు కామమును గలదని వ్రాసియున్నారు. పురుషులతో

సమానముగానే కామమున్నను దానిని నిగ్రహించుటకు స్త్రీలకు సాధ్యము కాదని యేర్పడుచుండఁగా, మనవారు చెప్పినట్లు నిజముగా నెనిమిది రెట్లు కామమే యున్నయెడల వారు దానిని మళ్లించుకోఁ గలుగుదు రనుటకంటె వెఱ్ఱి వేఱొకటిలేదు; అట్టిచో సాహసముకూడ నాలు రెట్లున్నచోఁ జెప్పవలసినదే లేదు. అట్లుగాక స్త్రీలకు పురుషులతో సమానమయిన సాహసమును కామమును గలిగి యుండుననన్నను, ఉప్పును బులుసును దినుచు యౌవనదశయందుండు స్త్రీలకు కామ మును వారించుకొనుటకు శక్యమగునని మనము స్వప్నావస్థయం దయినను దలంపవచ్చునా? పురుషునకు భార్య పోయినంత మాత్రమున కామ ముడుగకుండుట పురుషుఁడు పునర్వివాహము చేసికోవలెనని భగవదిచ్ఛ యయినట్లు ఏప్రకారముగా నూహింపఁదగియున్నదో, ఆప్రకారముగానే భర్త పోయినంతమాత్రమున స్త్రీకి కామము పోకుండుటయు స్త్రీపునర్వివాహముకూడ భగవన్మతమని తెలిసికోఁ దగి యుండలేదా? భగవదుద్దేశమునకు వ్యతిరిక్తమయిన పనిని జేయఁగోరుట మనుష్య స్వభావమునకు లేశమయిన న్యాయ్యమయిన పని యగునా? సుఖ మనుభవింపవలెనని యుద్దేశించి యీశ్వరుఁడు సృష్టించిన వారిని, కష్టముల పాలుసేయ మన యావచ్ఛక్తిని వినియో గించుట యెంత క్రూరకృత్యము? వితంతువులైన మన స్త్రీలగతిని తలఁచుకొన్నప్పుడు పగవారికయినను మనసు దహించుకొనిపోవు నపుడు, మనకేల కొంచెమయినను కనికర ముండఁగూడదు? తమ కడుపునఁ బుట్టిన బిడ్డలకు పసితనములో పెండ్లియనఁగానేమో తెలి యక యది క్రొత్తవస్త్రములను గట్టుకొని పిండివంటలు తిని వాద్య ముల మ్రోతతో జరుపు నొకవేడుక యనుకొనుదశలో వివాహములు చేసి, మగఁడు పోయినాఁడని జననీజనకులు శోకమును పొందు

చుండఁగా "అమ్మా! యేల యేడ్చెదవు?" "నాయనా! యెందుకు దుఃఖించెదవు?" అని యడుగు పుత్రికలను జూచి తల్లిదండ్రుల కయిన నేల కరుణ పుట్టరాదు? నిన్న మొన్నటివఱకును నెంతో ప్రేమతోఁ బెంచి ప్రాణములనెల్ల వారిమీఁదనే పెట్టుకొని యుండి, మగఁడు పోయినాఁడన్న మాటను విన్నమాత్రమున సమస్తాలంకారములను దీసివేసి, తల గొఱిగించి ముసుఁగువేసి మూలకూరుచుండఁబెట్టి, విరూపినిఁజేసి చచ్చియుఁ జావకుండ దినమున కొక్క పూటనే మెతుకులు వేయుచు, కట్టుకోఁ దిన్నని బట్టనైన నియ్యక ముతకబట్టనే యిచ్చుచు, పుత్రికల జన్మములను దుఃఖభాజనములు చేయ నెట్లు మనసొప్పుచున్నది? ఏకగర్భవాసజనితలయిన తోడఁబుట్టిన పడుచులును, తమ యింటఁ జొచ్చిన కోడండ్రును, కంటికి నేలకు నేకధారగా నేడ్చుచు, మరణ పర్యంతము దుఃఖమును గుడుచుచుండఁ గనులు పెట్టుకొని చూచుచు అన్నదమ్ములును, మామలును, మఱఁదులును, బావలును నెట్లు నిర్దయులయి సహించి యూరకుండఁగలుగుచున్నారు? రక్తసంబంధము గల బంధువులందఱును అనాథలయిన తమవారిలలనలు సమస్తదుఃఖములకును లోనై యెన్నరాని కడగండ్లు పడుచుండఁగా వారివిషయమయి లేశమయినను జాలిఁబొందక వారియాపత్తులను నివారించుటకుఁ గొంచెమయినను ప్రయత్నముచేయక యెట్లు తాము సుఖమనుభవింప సిగ్గుపడకున్నారు? అస్మద్దేశీయులారా! మనవితంతువుల దురవస్థను జూచి యన్యదేశీయులు సహితము మనసులు నీరుగా కరఁగ పరితపించి వారి యాపన్నివారణమునకయి సర్వప్రయత్నములు చేయుచుండఁగా ఒక్కదేశమునఁబుట్టి యొక్కవేదమును నమ్మి యొక్క కుటుంబమువలె నున్న మీరుమాత్ర మేల మీహృదయములను రాయిచేసికొని నిర్విచారముగ నున్నారు? భర్తృవిహీనలయిన

కాంతలదుర్దశను తొలఁగించుటకుఁ జేయు ప్రయత్నముమాట యటుండఁగా, మీరుమిక్కిలి వారిని ముందు కూడ నిర్భాగ్యురాండ్రనుగాఁ జేయుప్రయత్నము నయిన నేల విడువకున్నారు? అనాథలైనయాఁడు వారియెడ కనికరమును బూనుటకు మాఱుగా, వారినిమిత్త మింత ద్వేషము నేలపూనెదరు? మీచేతనైనపని మీరు వారిశిరోజములను తీసివేయింపఁ గలరు; ఆభరణములను ధరించుకొనకుండ మాన్పఁ గలరు; రెండుపూటలను భోజనము చేయనీక కడుపు మాడ్చగలరు; మఱియు నిట్టిదురవస్థల నెన్నిటి నయినఁ దెచ్చి పెట్టఁ గలరు; కాని స్వాభావసిద్ధముగా వారికి భగవంతుఁడు కలుగఁజేసినకామమును మాత్రము తీసివేయ శక్తులరు కారుగదా? అట్టి వారి స్వాభావికమైన కామము శాంతిపడుటకుఁగల క్రమమైనమార్గమును మీరు మీశక్తి యంతయు వినియోగించి నిరోధించుటవలన, మీకుఁ గలుగుచున్నకష్టముల నయిన మీరాలోచించుకొనుచున్నవారు కారు. ఇఁకనైనను మేలుకొని కన్నులు తెఱచిచూచి, యిప్పుడు కలుగుచున్న యవమానకరములైన పలుకష్టములను దెలిసికొనఁ బ్రయత్నింపుఁడు. ఈకష్టములన్నియు మీకీవఱకుఁ దెలియనివి కాకపోయినను, తెలిసినవారికిసహితముస్మరణకుఁదెచ్చుట యప్పుడప్పు డావశ్యకమగును గనుక వానిలోఁ గొన్నిటిని సంగ్రహముగా వివరించుచున్నాను. సావధానమనస్కులరై యాలకింపుఁడు.

విద్వాంసులు సహితము కామవికారమునకు లోఁబడక తప్పించుకో నేరరు గనుక, ప్రకృతిచంచలలైన కామినులు బాల్యముననే కామము నడఁచుకోలేక విధవలైనహేతువుచేత భర్తవలనిభయము నైన నెఱుఁగక సులభముగా నింద్రియసుఖవాంఛం దగులుకొని, దోషములలో నెల్లను మిక్కిలి హేయ మయినవ్యభిచారమునందుఁ

ప్రవేశింతురు. తిన్నగా నాలోచించి చూడఁగా లోకములోని నర హత్యలలో ముప్పాతిక మువ్వీసము వ్యభిచారసంబంధమునుబట్టి వచ్చినవే యైయుండును. మానవంతుఁడైనవాఁడు తనకుటుంబములోఁ జేరిన స్త్రీ మఱియే నేరమును జేసినను చూచి యూరకుండఁ గలుగునుగాని అంకుతనమును జూచినప్పుడు మాత్రము సహించి యూరకుండఁ జాలఁడు. అంకుతన మొక్క మగనికి మాత్ర మవమానకరముగా నుండునని మీరు భ్రమింపఁ బోకుఁడు; తల్లిదండ్రులకును, అన్నదమ్ములకును, అత్తమామలకును బావమఱఁదులకును, అందఱకును అపకీర్తిఁదెచ్చి పదిమందిలో వారు తలయెత్తి తిరుగ లేకుండఁ జేయును; బంధువుల కెల్లను అపఖ్యాతిగా నుండును; తుదకు కులము వారికి సహితము తలవంపుగా నుండును. ఇట్లుండుటంబట్టియే యభిమానవంతులగువారు అనాథలైన తమ వదినె మఱదండ్రుగాని అక్కచెల్లెండ్రుగాని జారత్వమునం బ్రవర్తించుచుండఁగా జూచి యోర్వలేక కొన్ని సమయములయందు తమ స్త్రీలను మఱికొన్ని సమయములయందా స్త్రీల నిమిత్తము వచ్చిన జారపురుషులను పొడిచివేసి చంపి తాముగూడ దొరతనమువారి కఠినశిక్షలకు శరీరములను ప్రాణములను నొప్పగించుచున్నారు. అంకుతనము బయలఁబడినపుడు తమ బంధువులును పొరుగువారును ఆడు ములుకులవంటి కాసిమాటలను పడలేక నూతిలోనో గోతిలోనో పడి యాత్మహత్యలు చేసికొను వితంతువులును పలువురు గలరు; దీనినిబట్టి చూడఁగా స్త్రీ పునర్వివాహము లేకపోవుటవలనఁ గలిగిన వ్యభిచారము స్త్రీహత్యలకును నరహత్యలకును కారణ మగుచున్నది.

వితంతువులు చిన్నతనములోనే స్వతంత్రురాండ్రయి మగనిపొత్తంతయు వచ్చి తమకుఁ జెందినపక్షమున, పలువిషయములలోఁ

చెడిపోయి ధనమునంతను మక్కువగల పురుషుల పాలుచేసి యచిర కాలములోనే కూటికిని గుడ్డకును లేని యనాథలగుచున్నారు. ఇంత యేల? స్వతంత్రురాండ్రైన విధవలు జారత్వవిషయమునఁ దమ సంస్థానములను సహితము పోఁగొట్టుకొని, కొడుకులు బ్రతికియున్న యెడలఁ దమకు స్వాతంత్ర్యము లేకపోవునని యెంచుకొని కన్నకొడుకులనొండె దత్తపుత్రులనొండె చంపింపను వారికి విషాన్నము పెట్టింపను సాహసించినవారిని మీరు కనియు వినియు నున్నారు. అట్టివారలు పలువురున్నను, సభలలో వారిపేరులు వెల్లడించుట యుచితము కాదు. ఈవిషయమున మీమనస్సులే మీకు సాక్ష్యము నియ్యవచ్చును. వెలిచవి మరగిన స్వతంత్రురాండ్రు గాని విధవలు సహితము పుట్టినింటనో యత్తింటనో యుండి పురుషు లింటికిఁ దెచ్చిన వస్తువులలో నుప్పులో నుప్పును, పప్పులో పప్పును పరపురుషులకు పెట్టువారును నెక్కడఁ జూచినను లెక్కకు మిక్కిలిగాఁ గలరు. ఇంటఁగల నగలను దొంగిలించి, రహస్యముగా నుపపతులకు సమర్పించుచుండు విధవలును గొందఱున్నారు. ఇట్టిచెడువృత్తి ధనహానికిని గారణ మగుచున్నది.

కొందఱు విధవలు ఇంటఁగల నిర్బంధమునకు కట్టువడి యుండలేక, కామాధీనలయి యేరాత్రివేళనో తమ చేతఁజిక్కినంత సొమ్ముతో నుపకాంతుని నెవ్వనినో తీసికొని లేచిపోయినవారును కనఁబడుచున్నారు. ఇంటనుండి వ్యభిచరించువారికంటె అట్లు లేచిపోయినవారే కొంత యుత్తమురాండ్రనవచ్చును. ఒకతె యిల్లు విడిచి లేచిపోయెనేని, తానొక్కతె మాత్రము జాతిభ్రష్టయై చెడిపోవును; ఇంటనుండి వ్యభిచరించునదో, తన కుటుంబమువారిని బంధువులను కూడ భ్రష్టులను జేసి, వర్ణసాంకర్యము చేయుచున్నది. లేచిపోయిన విధవలనుకూడ మరల

దీసికొని యింటఁ బెట్టుకొని, వర్ణసాంకర్యమును జేయువారు గొప్పగొప్ప వారిలోనే యనేకు లుండియున్నారు. మన బ్రాహ్మణోత్తములందఱును తలకొక్క రెండణాలు దక్షిణయిత్తురని యాశపడి సంతర్పణములయందును సమారాధనములందును అట్టివారి యిండ్లకు భోజనములకు వెళ్ళి యాసాంకర్యమును తాముకూడ పంచుకొని సంకరులగుచున్నారు. ఈప్రకారముగా నీదుర్వృత్తి వర్ణసాంకర్యమునకును గారణ మగుచున్నది.

మనపెద్దలనుగ్రహించి పునర్వివాహము లేకుండఁ జేసినను, భగవంతుఁ డనుగ్రహించి కామమును మాత్రము తీసి వేయనందున యౌవనవతులయిన విధవలు పరపురుష సంభోగమునకు ఫలముగా గర్భమును ధరించి, ఆసంగతి యితరులకుఁ దెలియునన్న భీతిచేత తమకు గర్భప్రదానముచేసిన మహాపురుషుల సాహాయ్యముచేతనో, అట్టి పురుషసింహులను తార్చుటయందు సమర్థురాండ్రైన తార్పుకత్తెయల తోడ్పాటుననో, మందులు తెప్పించుకొని గర్భపాతములను జేసికొనుచున్నారు; అట్టిసదుపాయము లభింపని యనాథయువతులు నవమాసములును గర్భమును ధరించి బిడ్డలనుగని కన్నబిడ్డల ముద్దుమొగములను జూచి చంపఁ జేతులాడక, జాతికట్టుపాటును మీఱుటకు శక్తురాండ్రుగాక పరితపించి తుదకెట్లో తెగించి మిక్కిలి దుఃఖముతో శిశుహత్యలను చేయ సాహసించుచున్నారు. చంపి పాఱవేయఁబడియున్న యట్టి లేతశిశువులను జూచినప్పుడు మనహిందువుల కొక్కరికి తప్ప, మృగపక్ష్యాదుల మొదలువిఱిచి చంపు ఇతరజాతులలోని కిరాతుల కయినను జాలిపుట్టి యట్టి ఘోరకృత్యమును మాన్పింపవలెనను బుద్ధి పుట్టకపోదు. గర్భస్రావమునకయి పుచ్చుకొన్న మందులు కొన్నిసమయములయందు వికటించి పుచ్చుకొన్నవారికే ప్రాణాంత

మును కలుగఁజేయుటయుఁ గలదు. దీనినిబట్టి విచారింపఁగా స్త్రీపునర్వివాహము లేకపోవుట భ్రూణహత్యలకును శిశుహత్యలకును గూడఁ గారణ మగుచున్నది.

ఇప్పటి మనదేశపు శిక్షాస్మృతిలో గర్భపాతములును శిశుహత్యలును నేరములని యేర్పఱుపఁబడి యుండుటవలన, రాజకీయ భటు లానేరములను పట్టుకొనుటకయి పూనుకొని తఱచుగా భాగ్యవంతులకడ ధనమును స్వీకరించి విడిచిపెట్టుచు వచ్చినను ధనదానము చేత వారిని దృష్టిపఱుపలేని నిర్భాగ్యులారాండ్రనైనను రచ్చ కీడ్చుచున్నారు; నేరము ఋజువుపడినపక్షమున, గర్భస్రావము నిమిత్తమై యౌషధములను దెచ్చినవారికిని పుచ్చుకొన్నవారికిని సహాయపడిన వారికిని ప్రేరకులుగా నున్నవారికిని దండనము కలుగుచున్నది; అదే ప్రకారముగా శిశుహత్యలయందును జేసినవారికిని చేయించిన వారికిని తోడుపడువారికిని శిక్ష యగుచున్నది. ఒకవేళ నేరము ఋజువుపడక వ్యవహారము కొట్టుపడిపోయినను, దానిని తప్పించుకొని బయలపడుటకయి చేయవలయు రహస్యములయిన ప్రయత్నములకయి ధనము వెచ్చపెట్టవలసి వచ్చుటయేకాక రాజసభలకెక్కి నలువుర నోళ్ళలోను పడి తల్లిదండ్రులు మొదలగువారు మానసష్టమును శరీరాయాసమును పొందవలసిన వారగుచున్నారు దీనినిబట్టి విమర్శించిన, మన యీదురాచారము నేరము చేసినవారికి మాత్రమేగాక నిర్దోషులయిన యితరులనేకుల మానభంగమునకును రాజదండనమునకును గారణ మగుచున్నది.

ఇట్టి స్వైరిణులయిన విధవలతోడి సహవాసదోషముచేత గృహమున నుండు పుణ్యస్త్రీలు కొందఱు భర్తలుండియు జారకాంక్షలం బ్రవర్తించి చెడిపోవుచున్నారు. తాఁజెడ్డకోతి వనమెల్లను జెఱిచిన

దన్నట్లు, విధవలయి చెడునడతలం బ్రవర్తించు స్త్రీలు, సమస్తమును జేయించువాఁడు భగవంతుఁడే గనుక మనమేమిచేసినను దోషము లేదను మిట్టవేదాంతము నొకదానిని నేర్చుకొని పైకి జపములను దపములను చేయుచు ఇంట నున్నవారు కొందఱు పతివ్రతలుగా నున్న దమపయిమాటలు సాగవని, తాము నేర్చుకొన్న వేదాంతమును వారికిఁగూడ నుపదేశించుచు మెల్లగా వారినిగూడఁ దమమార్గములకు దింపుచుందురు. నీటిబొట్టువంటి మృదుపదార్థము పడగా పడఁగా రాయి యంతె కఠినవస్తువే యఱుగుచుండఁగా వారిదృఢమయిన యుపదేశములను వినఁగా వినఁగా లక్కవంటి స్త్రీల మనస్సు కరఁగక పోదు గనుక పుణ్యాంగనలలో నొకరిని జూచి యొకరట్లు పాడయిన వారును అసంఖ్యముగా నున్నారు. కాఁబట్టి మన యీదురాచారము భర్తలున్న వారిని సహితము చెడుమార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁజేయుటకును గారణమగుచున్నది.

ఇంచుమించుగా భగవంతుఁడు స్త్రీపురుషులను సమానసంఖ్య గలవారినిగా సృజియించి యొక్క పురుషున కొక్క స్త్రీ యుండవలెనని యుద్దేశించి యున్నను మనదేశములో లెక్కకెక్కువగా నుండు స్త్రీలు విధవలయి వ్యర్థురాండ్రగుచుండుట వలనను, మృతభార్యులగు పురుషులు మరల కన్యకలనే వివాహము చేసికొనుచుండుటవలనను, సంఖ్యాతీతులయిన పురుషులు వివాహముకాక బాధపడుచుండుటకును మదనవేదనకుఁ దాళఁజాలక వ్యభిచారమునం బ్రవేశించుటకును గారణమగుచున్నది. తమకు వేగిరము వివాహములు కాకపోవుటవలన పురుషులు మూడేండ్లపిల్ల దొరకినను చాలునని యెంత సొమ్మయిన వెచ్చించుటకు సిద్ధపడుచున్నారు; ఆశాపిశాచాగ్రస్తులైన తల్లిదండ్రులు ధనమున కాశపడి రాక్షసకృత్యమని వెఱతీయక తమపుత్రికలను

ముసలివాండ్రకును వ్యాధిగ్రస్తులకును వికలాంగులకును సహితము విక్రయించి సొమ్ము గడించుకొనుచున్నారు. కాబట్టి నరమాంసవిక్రయమునకును కొంతవఱకు మన యీదురాచారమే కారణ మగుచున్నది

ఈరీతిని జెప్పఁ బూనుకొన్నచో స్త్రీపునర్వివాహము లేక పోవుటవలనఁ గలుగు ననర్థము లెన్నియైన నున్నవి. మీరు నిష్పక్షపాతబుద్ధితో విచారించి చూచునెడల, మనలోని యీదురాచారమును నివర్తింపఁ జేయుటకు బ్రయత్నించుట యావశ్యకమని తోఁపఁ జేయుట కీపయిని చెప్పినవే చాలియుండును; పక్షపాత మవలంబించి యున్నయెడల, నేనీఁక లక్షనష్టములను గనఁబఱిచినను బ్రయోజన ముండదు. మీమనసున కెక్కునట్లుగా వర్ణించుటకై కాళిదాసాది మహాకవులయొద్దఁగల వర్ణనాసామర్థ్యమును నాయొద్ద లేదు; మిమ్మందఱను వశపఱుచుకొని యొప్పించుటకై నేనింతవఱకును జెప్పినదానిలో నేదియు నింద్రజాలము లేదు; మంత్రములును లేవు. మీరందఱు నెఱిఁగియున్న సంగతులలోనే కొన్నిటిని తేటతెలుఁగు మాటలతోఁ జెప్పియున్నాను; నేను జెప్పెడి యీపొడిమాటలకన్నను మీరు ప్రతిదినమును బ్రత్యక్షమునఁ జూచుచుండు అనంతనిదర్శనములే స్త్రీపునర్వివాహము లేకపోవుటవలనఁ గలుగు నష్టములను మీకుఁ జక్కఁగా బోధించి యుండవచ్చును. పయిని జెప్పినట్టు దుష్ప్రవర్తనమునఁ బ్రవేశింపని విధవలస్థితి సహితము మిక్కిలి శోచనీయమనుటకు సందేహము లేదు. విధవయయిన కన్యక జీవనమే వ్యర్థమగుచున్నది; వారికి సుఖమన్నమాటయే యుండదు; సమస్తభోగములును వారికి ఆకాశకుసుమసదృశములయి యుండును; వారిని జూచినవారందఱును వారినెంతో పాపము చేసినవారినిగా భావింతురు; వారు బ్రతికియుండియుఁ జచ్చిన

వారితో సమానలయి యుందురు. అట్టివా రింట నుండఁజూచు తల్లి దండ్రులకును అత్తమామలకును కలకాలము దుఃఖము కలుగు చుండును. ఇట్టియాపదల నన్నిటిని తలఁచుకొనునప్పుడు దయార్ద్ర హృదయులయిన వారి కందఱికిని స్త్రీపునర్వివాహము చేయఁగూడ దని వేయిశాస్త్రములు చెప్పినను వాని నన్నిటిని మీఱి యొక్క సారిగా స్త్రీపునర్వివాహములు చేయింపవలయునని లేచునంత సాహ సము పుట్టక యుండదు. మనవారు స్త్రీలవిషయమునయిన తమ నిర్దా క్షిణ్యమును క్రూరత్వమును మన వేదములమీఁదను శాస్త్రముల మీఁదను త్రోసివేసి తాము నిర్దోషులుగాఁ గనఁబడుట కెంతప్రయ త్నించుచున్నను, మన హిందూజనులవలె హిందూవేదమును హిందూ ధర్మశాస్త్రములును ఈవిషయమున క్రూరములుగా నున్నవి కావు. మనవారందఱును సర్వోత్కృష్టప్రమాణమనియు నీశ్వరకృతమనియు నంగీకరించిన వేదమునందే,-

శ్రుతి॥ ఉదీర్ష్వ నార్యభిజీవ లోక మితాసు మేత ముప శేష ఏహి-

వా స్తగ్రాభస్య దిధిషో స్త్వ మేతత్పత్యుర్జనిత్వ మభిసంబభూవ-

ఆరణ్యకము, ౬ ప్రపాఠకము, ౧ అనువాకము.

అని యున్నది. మాధవాచార్యులను పేరంబరఁగు విద్యారణ్యులవారు పై శ్రుతికి వేదార్థప్రకాశాఖ్య వ్యాఖ్యానమునందు వ్రాసియున్న యర్థ మునే నేనిందు వ్రాయుచున్నాను—

హేనారి! త్వం ఇతాసుం=గతప్రాణం, ఏతం=పతిం, ఉప శేషే=ఉపేత్య, శయనం కరోషి; ఉదీర్ష్వ=అస్మాత్పతిస మీపా దుత్తిష్ఠ; జీవలోకమభి=జీవవంతం ప్రాణిసమూహ మభిలక్ష్య, ఏహి=ఆగచ్ఛ; త్వమ్, హ స్తగ్రాభస్య=పాణి గ్రాహవతః, దిధిషోఃపునర్వివాహేచ్ఛోః, పత్యుః, ఏతత్,

జనిత్వం=జాయాత్వం, అభిసంబభూవ=ఆభిముఖ్యేన సమ్యక్ ప్రాప్నుహి.

(రెండుమారులు వివాహమాడు స్త్రీ పునర్భువనియు, పునర్భువును వరించువాఁడు దిధిషువనియుఁ జెప్పబడుదురు. 'పునర్భూర్దిధిషూ రూఢా ద్విస్తస్యా దిధిషుః పతిః' అని యమరము.)

ఊర్ధ్వదైహిక కాండయందలి పూర్వక్రియయందు విధింపఁబడిన సహగమనమును జేయుటకు మృతభర్తృక భీతురాలయిన యెడల, సహగమనము చేయని యామెయొద్ద బంధువు లీమంత్రమును జదివి యామెను లేవఁదీయవలెనని విధి గలిగి యున్నది. 'ఓనారీ! ప్రాణము పోయిన యీపెనిమిటి యొద్ద నేల పడి యుండెదవు? జీవించి యున్నవారిని జూచి లేచిరా. పునర్వివాహము చేసికొనఁగోరు పురుషునకు భార్యవు కమ్ము.' అను నర్థమిచ్చెడి యీమంత్రమును మఱియది మొదలగువారు పెనిమిటిపోయిన స్త్రీ యొద్దఁ జదివి యామె నూఱడింతురు. ఈశ్రుత్యర్థము మఱింత స్పష్టమగునను నుద్దేశముతో, బంధువులు ప్రేతనుగూర్చి చెప్పెడి పితృమేధమునందలి దీని పై మంత్రమును గూడ నర్థసహితముగా నిందు క్రింద వ్రాయుచున్నాను—

శ్రుతి॥ ఇయం నారీ పతిలోకం వృణానా నిపద్యత ఉపత్వా
మర్త్యప్రేతం। విశ్వం పురాణ మనుపాలయంతీ తస్యై
ప్రజాం ద్రవిణం చేహ దేహి॥

హేమర్త్య=ఓమనుష్యుఁడా, ఇయం నారీ=ఈ స్త్రీ,
పతిలోకం=పెనిమిటివైన నీలోకమును, వృణానా=
కోరుచున్నదై, ప్రేతం=ప్రేతవగు, త్వాం = నిన్ను,
ఉప=సమీపమునందు, నిపద్యత=పడియున్నది.
పురాణం=ప్రాచీనమగు, విశ్వం = ప్రపంచమును,

అనుపాలయంతీ = అనుసరించి ప్రవర్తించుచున్నది.
తస్యై = ఆ చిన్నదానికొఱకు, ప్రజాం = సంతానమును,
ద్రవిణంచ = ధనమును, ఇహ = ఈలోకమునందు,
దేహి = బాగుండునట్లు చేయుము.

చచ్చిపోయిన పెనిమిటి శవమువద్ద భార్య పడియున్నప్పుడు, ప్రేతము నుద్దేశించి యీమంత్రమును బంధువులు పఠింతురు. 'ఓ చచ్చిపోయిన వాఁడా! నీభార్య నీలోకమును గోరి ప్రేతవగు నీసమీపమున పడి యున్నది; ప్రాచీనమయిన యీప్రపంచధర్మము ననుసరించి ప్రవర్తించుచున్నది. కాఁబట్టి దీఁకి సంతానమును ధనమును వృద్ధిపొంది బాగుండునట్లు చేయుము.' అని యీ మంత్ర తాత్పర్యము. "ఉదీర్ష్వ" ఇత్యాది మంత్రమును పుత్రులు లేని స్త్రీయొద్దనే చదువుదురు. కాఁబట్టి యీమె కావలకే పుత్రులు కలరని చెప్పుట కవకాశము లేదు.

శ్రుతిని మించిన శబ్దప్రమాణము వేఱొకటి లేదు గనుక, దీనిని బట్టి సర్వవిధముల స్త్రీ పునర్వివాహ మంగీకర్తవ్యమైనట్లు స్పష్టమగు చున్నది. ఇందలి వారెవ్వరైనను స్త్రీ పునర్వివాహమును నిషేధించు శ్రుతికూడ నున్నదని యీక్రింద నుదాహరించిన దానిం జదువ వచ్చును.—

శ్రుతి. యదేకస్మిన్ యూపే ద్వే రశనే పరివ్యయతి తస్మా దేకో ద్వే
జాయే విన్దతే - యన్నైకాగ్ం రశనాం ద్వయో ర్యూపయోః
పరివ్యయతి తస్మాన్నైకా ద్వౌ పతీ విన్దతే.—యజుస్సంహిత.

ఒకయూపమున రెండుత్రాళ్ళు గట్టవచ్చును గాన, నొక్కఁడిద్దఱు భార్యలను పొందవచ్చును; ఒకత్రాటి ననేక యూపములకుఁ గట్టుట లేదు గనుక, ఒకర్తె యనేక భర్తలను పొందదని పై శ్రుత్యర్థము.

ఒకని కిద్దఱు భార్యలని చెప్పిన తోడనే బాలుఁడు సహితము ఏకకాలమం దాతని కిద్దఱు భార్యలు గలరని తెలిసికొనును గాని మునుపు పోయిన భార్యయుఁ దరువాత వివాహమాడిన భార్యయుఁ గలిసి యిద్దఱు భార్యలున్నారని యెప్పుడు నూహింపఁడు; అదేప్రకారముగా నొక స్త్రీ కిద్దఱు భర్తలన్నచో నేకకాలమం దిద్దఱు భర్తలనియే యూహించును. దీనినిబట్టి విచారింపఁగాఁ, బైశ్రుతికి పురుషున కేకకాలమునందే యిద్దఱు భార్య లుండవచ్చుననియు, స్త్రీకొక భర్త యనంతరము మఱియొక భర్త యుండవచ్చును గాని యేకకాలమం దిద్దఱు భర్త లుండఁగూడదనియు తాత్పర్య మయినట్లు కరతలామలకముగా గనఁబడుచున్నది. "అగ్నిష్ఠం ద్వాభ్యాగ్ం రశనాభ్యాం పరివీయ" అని యయిని జెప్పఁబడిన యగ్నిష్ఠ మను యూపమునకు రెండురశనలు గట్టవలెనని విధించెడి యీసూత్రమును ఏకకాలమం దనుటనె సూచించుచున్నది. ఒకవేళ నీశ్రుతికి స్త్రీపునర్వివాహ నిషేధమే యర్థమని యొప్పుకొన్నను, నేనిప్పుడు చెప్పుచున్న సంగతి కెంతమాత్రమును దౌర్బల్యము గలుగదు.

శ్లో॥ ధర్మజిజ్ఞాసమానానాం ప్రమాణం పరమం శ్రుతిః।
శ్రుతిద్వైధం తు యత్రస్యా త్తత్ర ధర్మా వుభౌ స్మృతౌ॥

అను మనువచనముం బట్టియు,

వ్యా. యత్ర పునః శ్రుత్యో రేవ ద్వైధం పరస్పర విరుద్ధార్థ ప్రతిపాదనం తత్ర ద్వావపి ధర్మౌ.,

అను కుల్లూకభట్ట వచనముంబట్టియు, శ్రుతియందు పరస్పర విరుద్ధధర్మబోధకవచనము లున్నపక్షమున వికల్పమున రెండును గ్రాహ్యములే యగును. కాఁబట్టి యీశ్రుతికిఁ బ్రతిపక్షులు చెప్పునర్థము నొప్పుకొన్నను, స్త్రీపునర్వివాహము చేయవచ్చుననియే యేర్పడును.

మఱియు నొకపండితుఁడు వాదము కొఱకీశ్రుతికి విరుద్ధమైన యర్థమునే యొప్పుకొని, విశేషముచేత సామాన్యము బాధింపఁబడును గనుక స్త్రీ యిద్దఱుభర్తలం బొందఁగూడదను సామాన్యవిధి "ఉదీర్ష్వ నారి" అను మృతభర్తృకయయి తన్ను మఱియొక పెనిమిటి చెందఁ గోరుట కవకాశముగల స్త్రీవిషయమగు విశేషవిధిచే నితర స్త్రీ విషయముగాఁ బర్యవసితంబగునని సాధించియున్నాఁడు. "యదేకస్మిన్" ఇత్యాది శ్రుతివాక్యమునకు నేను మొదటఁ జెప్పిన యర్థమే సరియైన దని స్థాపించుటకు శ్రుత్యంతరము సహితముగలదు. అదియేదనిన:—

శ్రుతి. "తస్మా దేకస్య బహ్వో జాయా భవన్తి; నైకస్యై బహవ స్సహపతయః —ఋగ్వేదము.

'కాఁబట్టి యొకనికి ఏకకాలమునందు బహుభార్య లగుదురు; ఒకతెకు ఏకకాలమునందు బహుపతులు కలుగరు, అని యీశ్రుత్యర్థము. ఈ శ్రుతి కీయర్థమును నేను మాత్రము క్రొత్తగాఁ జేసినది కాదు; పూర్వపు పెద్దలును ఈప్రకారముగానే యర్థమును జేసియున్నారు.

"శ్లో॥ గ్రహణం సహశబ్దస్య పర్యాయా ద్బహవో ధవాః,
స్యురితి ప్రతిపత్యర్థం ప్రాజాపత్య వచస్తథా.

పయిశ్రుతి యందు 'సహ' శబ్దగ్రహణము పర్యాయముచేత బహుభర్తలగుదురనుట కని ప్రాజాపత్యవచనము. భారత వ్యాఖ్యానమునందు నీలకంఠాచార్యులును,-

వ్యా నైకస్యైబహవ స్సహపతయః। సహేతి యుగప ద్బహుపతి నిషేధో- నతు సమయ భేదేన.

అని యొకస్త్రీకి ఏకకాలమునందు బహుపతులు నిషేధమగునే కాని భిన్నకాలములయందుఁ గాదని పయి శ్రుత్యర్థమును బరిష్కరించి యున్నారు. వీని నన్నిటిని బరిశీలించి చూడఁగా స్త్రీపునర్వివాహము వేదవిహితమని తేటపడుచున్నది.

"యస్తు వేదవిశ్వాస రహితో ధర్మాత్పరాఙ్ముఖః తన్నానుష్ఠతి,
స జన్మనా బ్రాహ్మణోపి కర్మచణ్డాలో భవేత్"

అని యెవఁడు వేదమునందు విశ్వాసము లేనివాఁడయి, అందలి ధర్మములయందు విముఖుఁడయి వాని ననుష్ఠింపకుండునో వాఁడు జన్మముచేత బ్రాహ్మణుఁడయినను కర్మముచేత చండాలుఁడేయని మాధవాచార్యులు వ్రాసియున్నాఁడు గనుక, వేదచోదితమయిన పూర్వోక్త ధర్మము ననుష్ఠింపరాదనువారుందురని నేను నమ్మఁజాలను. వేదార్థములను బోధించుటచేతనే స్మృతులకుఁ బ్రామాణ్యము కలుగును గనుక, శ్రుతివిరుద్ధముగా నన్ని స్మృతులయందును ఈపునర్వివాహము కూడదని యున్నను అంగీకరింపఁదగినది కాదు. శ్రుతికి విరుద్ధమయినచో స్మృతి గ్రాహ్యము కాదనుటకుఁ బ్రమాణములు,—

శ్లో॥ "శ్రుతి స్మృతి విరోధేతు శ్రుతిరేవ గరీయసీ
అవిరోధే సదాకార్యం స్మార్తం వైదికవత్సదా."

శ్రుతి స్మృతులకు విరోధమున్నయెడల శ్రుతియే గౌరవింపఁ దగినదనియు విరోధము లేనియెడల శ్రుతివలెనే స్మృతియు నాదరింపఁ దగినదనియు జాబాలియు,

"ధర్మంచ జ్ఞాతు మిచ్ఛంతాం ప్రకృష్టప్రమాణం శ్రుతిః,
ప్రకర్ష బోధనేనచ శ్రుతి స్మృతి విరోధే స్మృత్యర్థో నాదరణీయః",

ధర్మమును దెలిసికో నిచ్ఛగలవారికి శ్రుతియే ప్రకృష్టప్రమాణమనియు, శ్రుతికి విరోధమయిన స్మృత్యర్థము అనాదరణీయమనియు కల్లూకభట్టును, మీమాంసాశాస్త్రమున

"విరోధేత్వనపేక్ష్యం స్యాత్ అసతిహ్యనుమానం; శ్రుతివిరోధే స్మృతివాక్యం అనపేక్ష్యం అప్రమాణం అనాదరణీయం చ."

స్మృతి శ్రుతికి విరోధమయినప్పుడు ఆ స్మృతికి వేదమం దాధార ముండునని యనుమానము లేకపోవుచున్నదనియు, శ్రుతికి విరోధ మయిన స్మృతివాక్యమును అపేక్షింపరాదు ప్రమాణముగా నెత్తుకో రాదు ఆదరింపరాదనియు, జైమిని మహర్షియు వ్రాసియున్నారు. పై వచనములనుబట్టి శ్రుతికి విరుద్ధముగా స్మృతుల యందు స్త్రీపున ర్వివాహ నిషేధకవాక్యము లున్నను, అవి గ్రహింపఁదగినవి కావని తెల్లమగుచున్నదికదా! ఇట్లు చెప్పుటచేత స్మృతి స్త్రీపునర్వివాహ మును నిషేధించుచున్నదని నా తాత్పర్యము కాదు; ఊరక వాదము కొఱకు స్మృతి నిషేధించినను అది ప్రమాణము కాదని చూపుట కయి యీచర్చను జేసితినే కాని స్మృతియు ఈపునర్వివాహము నంగీక రించుమనే యున్నది.

శ్లో॥ కృతేతు మానవా ధర్మా స్త్రేతాయాం గౌతమా స్స్మృతాః।
ద్వాపరే శాంఖ లిఖితాః కలౌ పారాశరా స్స్మృతాః॥

అనుబృహస్పతి వచనమువలనను, సమస్తమహర్షులును వ్యాసుని వెంటఁ బెట్టుకొని పరాశరుని యొద్దకుఁ బోయి కలియుగ ధర్మములను జెప్పుఁ డని ప్రార్థింపఁగా, పరాశరులవారు కలియుగధర్మములను వారి కుప దేశింపఁ బూనుకొన్నట్టున్న పరాశర స్మృతియందలి ప్రతిజ్ఞవల్లను, కలి యుగమునకు స్మృతులలోనెల్లఁ బరాశరస్మృతియే ప్రధాన మయిన దని విస్పష్టమగుచున్నదిగదా! అట్టి పరాశర స్మృతిలోనే,-

"శ్లో॥ నష్టే మృతే ప్రవ్రజితే క్లీబేచ పతితే పతౌ।
పంచ స్వాపత్సు నారీణాం పతి రన్యో విధియతే॥"

అని పెనిమిటి దేశాంతరముపోయి సమాచారము తెలియని వాఁడయి నను, మరణము నొందినను, సన్యసించినను, నపుంసకుఁ డయినను, పతితుఁడయినను, స్త్రీపునర్వివాహము కూడునని విధి యున్నది.

ఈవిధి యుగాంతరవిషయమని మూలవిరుద్ధముగాఁ జేయు మాధవీయ వ్యాఖ్యానములును, పరివేదినీపరమని చేయు సందర్భశుద్ధిలేని యర్థములును, బ్రాహ్మణపరము కాదని చెప్పు ననాలోచితోక్తులును, బొత్తిగాఁ బాటింపఁదగినవి కావు. ఇది యుగాంతర విషయమన్నచో, ఈస్మృతి కలియుగము నిమిత్తము చేయఁబడినదన్న పరాశరుల ప్రతిజ్ఞకే భంగము వచ్చును; గనుక, "అయంచ పునరుద్వాహో యుగాంతర విషయో ద్రష్టవ్యః" అనుటచే, ఈపునర్వివాహము యుగాంతర విషయమని మాధవాచార్యులవారు చెప్పవచ్చినవారు కారనియు, "ఆయుగాంతరవిషయో ద్రష్టవ్య" యని పదచ్ఛేదము చేసికోవలయుననియు, ఈవిధి యెవ్వరయిన యుగాంతవిషయమని భ్రమింతురేమో యని యిది యుగాంతరవిషయము కాదని తెలిసికోఁదగిన" దని స్పష్టపఱిచియున్నారనియు, ఒకపండితుఁ డర్థము వ్రాసి యున్నాఁడు. ఆయర్థము తాను జేసిన యీస్మృతియొక్క యితరస్థలములయందలి వ్యాఖ్యానమునకు విరుద్ధముగా నున్నను యుక్తికి సరిపడియే యున్నది గనుక, ఒకవేళ మాధవాచార్యులవారి తాత్పర్యమును అదియే యయి యుండవచ్చును. "ఉదీర్ష్వనారి" ఇత్యాది శ్రుతివాక్యములకు స్త్రీపునర్వివాహము కూడునని యర్థము వ్రాసిన మాధవాచార్యులే, మరల స్వోక్తి వ్యాఘాతముగాను, మూలవిరుద్ధముగాను, ఈయుగమున స్త్రీపునర్వివాహము నిషేధమని వ్యాఖ్యానము చేయునని నమ్మఁదగియు నుండదు. ఇప్పుడు చెప్పినయర్థమే సరి యయినచో, మాధవాచార్యులవారు,-

"శ్లో॥ ఊఢాయాః పునరుద్వాహం జ్యేష్ఠాంశం గోవధం తథా।
కలౌ పంచ నకుర్వీత భ్రాతృజాయాం కమండలుమ్॥

అను నాదిత్యపురాణవచనమునుబట్టి, పయివిధి కలియుగనిషేధములలోఁ జేరినదేమో యని సాధారణులు భ్రాంతిపడుదు రని యెంచి,

తద్భ్రాంతి నివారణార్థముగా "ఊఢా శబ్దేన విధివదూఢా గ్రాహ్యా అన్యత్ర పునరుద్వాహ స్యాత్రా ప్యంగీకృతత్వాత్" అని పూర్వకాలమునందు మొదటి వరునికంటె మంచివరుఁడు దొరికిన పక్షమున వివాహిత యయిన కన్యకకు మరల వివాహము చేయు విధికలదు గానఁ బై నిషేధ మట్టి యూఢావిషయమనియు, 'అపి శబ్ద సారస్యముచేత ఆయూఢలలోను అక్రమోఢ యనఁగా బలవంతముగా నెత్తుకొని పోయి కాని మఱియొకవిధముగా మోసముచేసి కాని విధియుక్తముగా వివాహము చేసికోఁబడిన కన్య పునర్వివాహమునకు యోగ్యురాలే యనియుఁ దెలియ వ్రాసియుందురు. ఊఢయనఁగా విధియుక్తముగా వివాహము చేయఁబడిన స్త్రీ. "పరివేదన పర్యాధానయోరివ స్త్రీణా పునరుద్వాహ స్యాపి ప్రసంగాత్ క్వచిదభ్యనుజ్ఞాం దర్శయతి" పరివేదన పర్యాధానములకువలెనే స్త్రీల పునర్వివాహమునకును ప్రసంగమువలన కొంచె మభ్యనుజ్ఞ ప్రదర్శించి యున్నాఁడను మాధవీయ వ్యాఖ్యానము వల్లను, మూలములోని 'నారీణా' మను స్త్రీసామాన్యవాచక ప్రయోగమువల్లను, వ్యాఖ్యానమునందును "స్త్రీణా" మనియే దానికర్థము వ్రాయఁబడుటవల్లను, ప్రకరణమువల్లను గూడ "నష్టే మృతే" ఇత్యాది విధి పరివేదిపీపరముకాదని బాలురకు సహితము తెలియును. ఇది యాచారకాండమునందు లేక ప్రాయశ్చిత్త కాండమునందున్నదనుట యొక యాక్షేపము కాదు; ప్రాయశ్చిత్త సంబంధములేని పెక్కువిషయము లాకాండమునందుఁ జేరి యున్నవి. అంతియు కాక ప్రాయశ్చిత్తకాండమునందుఁ జెప్పిన యీవిధులను గాక వేఱుగా భర్తపోయిన స్త్రీలవిషయమయి సహగమనాది విధులను మఱెక్కడను పరాశరులవారు వ్రాసియుండలేదు. ముందెవ్వరో తనస్మృతికి వ్యాఖ్యానము చేయువారు చెప్పుదురని, పరాశరుఁడు తనస్మృతిలో సామా

న్యముగా మృతభర్తృకల విషయమయిన ధర్మములను విడిచిపెట్టు ననుట యుక్తికిని అనుభవమునకును విరుద్ధమగునుగదా? అంతియు కాక పరాశరులవారు తన స్మృతియందు ప్రాయశ్చిత్తముతో సంబంధములేని "ఔరసః క్షేత్రజశ్చైవ దత్తః కృత్రిమకస్సుతః। దద్యాన్మాతా పితావాపి సపుత్రో దత్తకస్మృతః॥" (ఔరసుఁడు, క్షేత్రజుఁడు, దత్తుఁడు, కృత్రిమకుఁడు, కొమాళ్ళు; తల్లిదండ్రులచే నియ్యఁబడినవాఁడు దత్తుఁడు) ఇత్యాది వచనములను ప్రాయశ్చిత్తకాండములో వ్రాసియున్నారు; ప్రాయశ్చిత్తమును విధించెడి, "శ్లో॥ క్షత్రియం మృత మజ్ఞానా ద్బ్రాహ్మణో యోనుగచ్ఛతి। ఏకాహ మశుచిర్భూత్వా పంచగవ్యేన శుద్ధ్యతి॥" (క్షత్రియుఁడు మృతుఁడయినప్పుడు అజ్ఞానముచేత వెళ్ళిన బ్రాహ్మణుఁడు ఒకదిన మశుచిగానుండి పంచగవ్యముచేత శుద్ధుఁడగును) ఇత్యాది వచనముల నాచార కాండమున వ్రాసియున్నారు. కాఁబట్టి యొకకాండమునందున్నవానికే యెక్కువ గౌరవము నియ్యవలెననుట యుక్తియుక్తము కాదు. సందర్భము తెలియుటకయి పూర్వోత్తర శ్లోకములఁ గూడ నిందుదాహరించుచున్నాను.—

శ్లో॥ "జ్యేష్ఠభ్రాతా యదాతిష్ఠే దాధానం నైవకారయేత్।
అనుజ్ఞాతస్తు కుర్వీత శంఖస్య వచనం యథా॥" ౨౭

పరాశరుఁడు వివిధధర్మములను జెప్పుచు ఇరువది యేడవ శ్లోకముచేత, అన్న యుండఁగా తమ్ముఁడు ఆధానము చేయఁగూడదనియు, శంఖుని వచన ప్రకారముగా అనుజ్ఞనుపొంది చేయవచ్చుననియు జెప్పినాఁడు;

శ్లో॥ "నష్టే మృతే ప్రవ్రజితే క్లీబేచ పతితే పతౌ
పంచ స్వాపత్సు నారీణాం పతి రన్యో విధీయతే॥" ౨౮

అను నిరువదియెనిమిదవ శ్లోకముచేత, పయిని జెప్పిన అయిదు ఆపదల

యందును స్త్రీలు పునర్వివాహము చేసికోవచ్చునని చెప్పినాఁడు;

శ్లో॥ మృతే భర్తరి యానారీ బ్రహ్మచర్యే వ్యవస్థితా।
సామృతా లభతే స్వర్గం యథా తే బ్రహ్మచారిణః॥ ౨౯

అను నిరువదితొమ్మిదవ శ్లోకముచేత, మగఁడు పోయినపిమ్మట యేస్త్రీ బ్రహ్మచర్యము నందు వర్తించునో ఆస్త్రీకి మరణానంతరము బ్రహ్మచారులకు వచ్చు స్వర్గము లభించునని చెప్పినాఁడు;

శ్లో॥ "తిస్రఃకోట్యర్థకోటీచ యాని లోమాని మానుషే
తావత్కాలం వసేత్స్వర్గే భర్తారం యానుగచ్ఛతి॥" ౩౦

అను ముప్పదవ శ్లోకముచేత, పెనిమిటితో సహగమనము చేయు స్త్రీ మనుష్యశరీరముమీఁద నెన్ని రోమములుండునో యన్ని సంవత్సరములనఁగా మూఁడుకోట్ల యేఁబదిలక్షల సంవత్సరములు స్వర్గమునందు వసించునని చెప్పినాఁడు. పూర్వోక్తశ్లోకములోని "ప్రవ్రజితే" యను పదముచేత, ఈవిధి బ్రాహ్మణేతరులకేయని చెప్పుటకు లేశమయినను అవకాశ ముండదు. ఇప్పుడు ముద్రితమయియున్న మనుస్మృతిలో ఈశ్లోకము కనఁబడక పోయినను, పరాశరులవారు దీనిని మనుస్మృతిలోనుండి తీసికొన్నట్టు మాధవాచార్యులవా రొక్కచోట వ్రాసి యున్నారు. అట్లయినచో

శ్లో॥ వేదార్థోప నిబద్ధత్వాత్ ప్రాధాన్యంతు మనోః స్మృతం।
మన్వర్థ విపరీతాయా సాస్మృతి ర్న ప్రశస్యతే॥

అను నాపస్తంబ స్మృతి వచనమును బట్టి సర్వస్మృతులకంటె ఉత్కృష్టమయిన మనుస్మృతియును ముఖ్యముగా కలియుగము కొఱకే యేర్పఱుపఁబడిన పరాశరస్మృతియును కూడ స్త్రీపునర్వివాహము నంగీకరించుచునే యున్నవి. స్త్రీపునర్వివాహము ధర్మశాస్త్రసమ్మతమగుటకు స్మృత్యంతరములయందును ప్రమాణవచనములు పెక్కులు

గలవు. అందుఁ గొన్నిటి నిందు క్రింద ప్రదర్శించుచున్నాను:—

శ్లో॥ "పాణిగ్రాహే మృతే కన్యా కేవలం మంత్ర సంస్కృతా।
సాచేదక్షతయోనిస్స్యా త్పున స్సంస్కార మర్హతి."

పాణిగ్రహణము చేసికొన్నవాఁడు మృతినొందినప్పుడు, మంత్రయుక్తముగా వివాహముచేసికొన్న స్త్రీకి అక్షతయోనియైన పక్షమున మరల వివాహము చేయవచ్చునని వాసిష్ఠ స్మృతియందును,

శ్లో॥ ఉద్వాహితాపి యాకన్యా న స్యా త్సంప్రాప్త మైథునా।
పునస్సంస్కార మర్హేత యథాకన్యా తథైవసా."

వివాహము చేసికొన్నదైనను పురుష సంసర్గమెఱుఁగనిదై యున్న యెడల, కన్యక కెట్లో యట్లే దానికిని వివాహము చేయవచ్చునని నారదస్మృతియందును,

శ్లో॥ 'దేయాన్యత్ర వివాహితాపిచ బలాద్వ్యావిద్ధయోని ర్నచేత్'

పెండ్లియైనదైనను పురుషసంభోగము లేనిదైనచో మఱియొకనికిచ్చి బలాత్కారముగా వివాహము చేయవచ్చునని మార్కాండస్మృతి యందును, పునర్వివాహ మంగీకరింపఁబడి యున్నది. మఱియు "నష్టే మృతే" యనుశ్లోకము నారదసంహితయందును గైకొనఁబడి యున్నది; మఱియు మనుస్మృతియందు మఱియొకచోట

శ్లో॥ "సాచే దక్షతయోని స్స్యా ద్గత ప్రత్యా గతాపివా
పౌనర్భవేన భర్త్రాసా పునస్సంస్కార మర్హతి॥"

అని యక్షతయోనియైన స్త్రీకిఁ బునర్వివాహ మొప్పుకోఁబడి యున్నది. యాజ్ఞవల్క్య స్మృతియందును

శ్లో॥ "అక్షతాచ క్షతాచైవ పునర్భూ స్సంస్కృతా పునః"

అని అక్షతయోనియైనను కాకపోయిననుగూడ పునర్భూవివాహ మంగీకరింపఁబడి యున్నది. "ప్రథమ మేకస్యజాయా భూత్వా పునః

అన్యస్య జాయా భవతీతి పునర్భూః” అని ముందొకనికి భార్యయై మరల మఱియొకనికి భార్య యగునది పునర్భువని గురుబాల ప్రబోధిక యందు పునర్భూ శబ్దమునకు వ్యుత్పత్త్యర్థము వ్రాయఁబడి యున్నది. ఇంతవఱకును వ్రాసిన దానినిబట్టి స్త్రీపునర్వివాహము ధర్మశాస్త్ర సమ్మతమని కూడ విశదమయినదిగదా? పెనిమిటి బ్రతికియుండగానే మఱియొక మంచివరుఁడు దొరకినయెడల స్త్రీకిఁ బునర్వివాహమును విధించు మనస్మృతులు నిజముగా భర్తృవియోగమును పొంది యాపద్దశయందుండు స్త్రీకిఁ బునర్వివాహమును విధించకపోవునా? మంచి వరుఁడు దొరకినపుడుకూడ స్త్రీకిఁ పునర్వివాహమును విధించు స్మృతి వచనముల నొకటి రెంటి నిందు క్రింద వ్రాయుచున్నాను —

శ్లో॥ దత్తామపి హరేత్పూర్వా చ్ఛ్రేయాం శ్చే ద్వర ఆవ్రజేత్.”

యా. స్మృ.

శ్లో॥ “హీనశ్చే త్కుల శీలాభ్యాం హరే త్కన్యాం నదోషభాక్
నమంత్రాః కారణం తత్ర నతు కన్యానృతం భవేత్॥”

శా. స్మృ.

పైనుదాహరించిన “ఊఢాయాః పునరుద్వాహమ్” మొదలుగాఁ గల యాదిత్యపురాణవచనమును, “దత్తా శ్చైవ కన్యాయాః పునర్దానం వరస్యచ” అను బృహన్నారదీయవచనమును, భర్త జీవించియుండఁగా జేయు పూర్వశ్లోక ద్వయోదాహృత స్త్రీపునర్వివాహమును నిషేధించుటకై పుట్టఁబడియుండును. ఇవి గట్టిగా స్త్రీపునర్వివాహమును బొత్తిగా గలియుగమున నిషేధించుటకై పుట్టినవేయని మీరు వాదించెదరు పక్షమున, అవి ప్రమాణములే కావని నేను దృఢముగాఁ జెప్పఁ గలను. పైనిజెప్పిన రెండువచనములును అష్టాదశపురాణములలోనివి కాక, ఉపపురాణములలోనివయి యున్నవి. అందులోను “ఊఢాయాః

పునరుద్వాహ” మన్నది ముద్రింపఁబడిన యాదిత్యపురాణములో లేనే లేదు. ఒకవేళ నీరెండువచనములును అష్టాదశ పురాణములలో నొక దానిలోనివే యైనను గ్రాహ్యములుగావు. ఎట్లన

శ్లో॥ “శ్రుతి స్మృతి పురాణానాం విరోధో యత్ర దృశ్యతే।
తత్ర శ్రౌతం ప్రమాణంతు తయోర్ద్వైధే స్మృతి ర్వరా॥”

అను వ్యాస వచనమునుబట్టి శ్రుతిస్మృతి పురాణములలోవిరోధము సంభవించినపుడు శ్రుతియే ప్రమాణమనియు,స్మృతికిని పురాణమునకును భేదము సంభవించినయెడల స్మృతియే శ్రేష్ఠమనియు సిద్ధాంత మగును గనుక, స్త్రీపునర్వివాహము వేదవిహితమయినప్పుడు స్మృతియుఁ బురాణమునుగూడ విరోధముగా నున్నను అవి కొంచెమయినను ప్రమాణములు గావు; అట్టిస్థితిలో స్మృతియొక్కటియే విరోధముగా నున్నప్పుడు సహితము పనికిరాని పురాణము శ్రుతియు స్మృతియుఁగూడ నేకీభవించి యుండఁగా తద్విరోధముగా నెట్లు పనికివచ్చును? కాఁబట్టి యీపురాణవచనములు శ్రుతి స్మృతుల నెంతమాత్రమును బాధింప నేరవు. ఇట్లన్నచో నిఁక స్మృతిపురాణములతో నేమి ప్రయోజన మున్నదని మీరు శంకచేయవచ్చును. శ్రుతిలోఁ జెప్పఁబడనిదాని విషయమయి స్మృతియు, శ్రుతి స్మృతులలోఁ జెప్పఁబడని దాని విషయ మయి పురాణమును, ప్రమాణములు గనుక వానివలనను ప్రయోజనము కలదని నేనుజెప్పెదను. ఇందుకు నిదర్శనముగా నాపస్తంబుల వారి వాక్యముల నిందుదాహరించెదను.—

శ్లో. “యదదృష్టంహి వేదేషు తద్ద్రష్టవ్యం స్మృతౌ కిల
ఉభాభ్యాం యదదృష్టస్తు తత్పురాణేషు పఠ్యతే.

శ్లో॥ శ్రుతి స్మృతి పురాణేషు విరుద్ధేషు పరస్పరం,
పూర్వం పూర్వం బలీయం స్యా దితి న్యాయవిదో విదుః,”

వేదములయందుఁ గనఁబడని విషయములను స్మృతివలన గ్రహింప వలయును; ఆరెంటియందును గనఁబడని విషయములను పురాణముల నుండి గ్రహింపవలయును; శ్రుతిస్మృతిపురాణములలో విరోధము కనఁ బడునపుడు వెనుకటిదానికంటె ముందుది బలీయమయినదని న్యాయ విదులు చెప్పుదురు, అని పై శ్లోకద్వయమునకును తాత్పర్యము. ఇట్లింతదూరము చెప్పుటచేత పురాణములు స్త్రీపునర్వివాహమును నిషేధించుచున్నవని నామతము కాదు; ముఖ్యములైన పురాణములును స్త్రీపునర్వివాహము నంగీకరించుచునే యున్నవి. అందఱిచేతను పంచమ వేదమని యంగీకరింపఁబడిన భారతమునందు,

"శ్లో॥ అర్జున స్యాత్మజః శ్రీమా నిరావ న్నామ వీర్యవాన్
సుతాయాం నాగరాజస్య జాతః పార్థేన ధీమతా
ఐరావతేన సా దత్తా హ్యనపత్యా మహాత్మనా
పత్యౌ హతే సుపర్ణేన కృపణా దీనచేతనా ॥"

అని యర్జునుఁడు మృతభర్తృక యయిన యులూచిని శాస్త్రీయముగా వివాహము చేసికొని యిరావంతుఁడను పుత్రుని బడసినట్లు భీష్మపర్వ మునఁ జెప్పఁబడి యున్నది; ఆరణ్యపర్వమున దమయంతికి ద్వితీయ స్వయంవరమని చెప్పిపంపఁగా నామెను పునర్వివాహము చేసికోవలె నను నిచ్ఛతో ఋతుపర్ణుఁడంతటి రాజర్షి వచ్చినట్లు చెప్పఁబడి యున్నది. "అక్షతా భూయ స్సంస్కృతా పునర్భూః" అని విష్ణుపురాణమునందు అక్షత యయిన పునర్భూ వివాహము కంఠోక్తిగానే విధింపఁబడి యున్నది. ఇవి యన్నియు విమర్శింపఁగా స్త్రీపునర్వివాహము శ్రుతి స్మృతి పురాణ సమ్మతమను నిష్కృష్టాంశము తేలుచున్నది.

ఇఁక మీరు స్త్రీపునర్వివాహమునకు శాస్త్రసమ్మతి యున్నను శిష్టాచారము కావలె నందురేమో శాస్త్రతిరస్కారముచేసి మనసు

వచ్చినట్టు ప్రవర్తించువారు శిష్టులు కారు గనుక, శాస్త్రవిహితమైన పనికి వేరుగ శిష్టాచారము గనఁబఱుపవలసిన యక్కఱ యుండదు.

"లోకే వేత్యవిహితో ధర్మః - తదలాభే శిష్టాచారః ప్రమాణం"

అను వ్యాస వచనమును బట్టియు,

"శ్లో॥ ధర్మజిజ్ఞా సమానానాం ప్రమాణం ప్రథమం శ్రుతిః।
ద్వితీయం ధర్మశాస్త్రంతు తృతీయం లోకసంగ్రహః॥"

ధర్మజిజ్ఞాస చేయువారికి ప్రథమప్రమాణము వేదమనియు, రెండవ ప్రమాణము ధర్మశాస్త్రమనియు, మూడవప్రమాణము లోకాచారమనియు చెప్పు భారతానుశాసనికపర్వ వాక్యమును బట్టియు,

"శ్లో॥ న యత్ర సాక్షాద్విధయో నవిషేధాః శ్రుతౌ స్మృతౌ।
దేశాచార కులాచారా స్తాత్ర ధర్మం నిరూప్యతే॥"

శ్రుతి స్మృతులకు విరోధముగా నుండనపుడు మాత్రమే దేశాచార కులాచారములు ధర్మములను జెప్పవలెననియున్న స్కాందపురాణవచనమును బట్టియు, శాస్త్రములోఁ జెప్పని విషయములకుమాత్రమే శిష్టాచారము ప్రమాణము గనుక, శాస్త్రోక్తమయిన స్త్రీపునర్వివాహమునకు శిష్టాచారముతో బనిలేదు. కావలయునన్న అర్జునుఁడు విధవయయిన యులూచిని బెండ్లియాడుటయు, ఋతుపర్ణుఁడు దమయంతిని ద్వితీయ స్వయంవరమున వరింపఁ జనుదెంచుటయు శిష్టాచారములే. ఇప్పటి వారిలోనే కావలెనన్న, పునహా మొదలగు దేశములయం దిప్పుడు జరుగుచున్న స్త్రీపునర్వివాహములే శిష్టాచారమునకు నిదర్శనములని చెప్పవచ్చును. మనయాంధ్రదేశమునందే యీయాచారమును జూపవలయునన్న, మనశాస్త్రమునకే బద్ధులై యున్న గొల్లలు మొదలగువారియందుఁ బునర్వివాహము స్త్రీలలో జరుగుచుండుటను దృష్టాంతముగాఁ జెప్పవచ్చును. గొల్లలు మొదలగువారి యాచారము

శిష్టాచారమని నేను చెప్పరాను గాని, నిరక్షరకుక్షులగుటచేత నెప్పుడును గతానుగతికులుగానే యుండవలసిన వారియందీ యాచారము నడుమఁ దెచ్చిపెట్టుకోఁబడ్డదనుట కవకాశ ముండదనియు, అందువలన హిందువులలో స్త్రీలకుఁ బునర్వివాహము చేసెడి యాచారము పూర్వమునుండియు నుండి మధ్య గొప్పజాతులవారు విడిచిపెట్టినను వారిలో మాత్రము నేఁటివఱకును వచ్చుచున్నదనియు మాత్రము చెప్పెదను. ఇందువలన స్త్రీపునర్వివాహము శ్రుతి స్మృతి పురాణ శిష్టాచారముల చేతను యుక్తిచేతను అవశ్యకర్తవ్యమని కనబడుచున్నది.

పురాణవచనములు శ్రుతిస్మృతులను బాధింపలేకపోయిన యెడల,

శ్లో॥ అశ్వాలంభం గవాలంభం సన్న్యాసం పలపైతృకమ్ ।
దేవరాచ్చ సుతోత్పత్తిః కలౌ పంచ వివర్జయేత్ ॥

అని కలినిషేధములలోఁ జేరిన యీకార్యములనెల్ల మరల నాచరింపవలసినదే విధి యగునాయని కొంద అడుగుదురు. ఈశ్లోకమును, పూర్వోక్త బృహన్నారదీయాదిత్య పురాణవచనములును, "కాలికాక్షతయోన్యోశ్చ వరేణాన్యేన సంస్కృతిః" ఇత్యాద్యక్షతయోనికా పునర్వివాహ నిషేధవచనములును, శ్రుతిస్మృతులకంటెఁ బురాణములు బలీయములని సాధించుటకుఁ బనికిరావుగాని, పూర్వకాలమునం దక్షతయోనికా వివాహాదు లాచరింపఁబడుచు వచ్చెననుటకును, ఆయా కాలములవారు దేశకాలవైపరీత్యములనుబట్టి లోకవిరుద్ధములుగాఁ దోఁచిన శాస్త్రవిహితధర్మములను కాలానుగుణముగా నప్పుడప్పుడు మార్చుకొనుచు వచ్చిరనుటకును నిదర్శనములుగా నుండును. దైవకృతములని యెన్నఁబడిన శ్రుతిస్మృతులలోని విధులనే యిష్టానుసారముగా మార్చుటకును వారి తరువాతివారికిని స్వాతంత్ర్యముండునేని,

మొన్న మొన్న పుట్టిన కట్టుబాటులను నష్టికరములని యేర్పడినప్పుడు మనము మాత్రము మేల మార్చుకోరాదు ? తన పూర్వపువారు కలియుగమున నిషేధించిన సన్యాసమును శంకరాచార్యులు మరల స్థాపించుటయు గాలానుగుణముగా విధులు మార్పుచెందవలయు ననుటకును, చెందుచు వచ్చుననుటకును దృష్టాంతమయి యున్నది. పయినిజెప్పిన నిషేధములన్నియు నష్టికరములుగాఁ గనఁబడినందు వాని యాచరణమును మానుకొన్నను సర్వవిధములచేతను లాభకరమయిన యీ స్త్రీపునర్వివాహమును అగ్రవర్ణములవారెందుకు మానుకొన్నారని మీరు శంకింపవచ్చును. తక్కువజాతులవారగు రజకులు మొదలయినవారు చేసెడి పనినే యగ్రజాతులవారగు మనమును జేసినయెడల మన యాధిక్యమేమను దురభిమానముచేతనో, అప్పుడు దుష్టరాజులు రాజ్యము చేయుచున్నందున స్త్రీపునర్వివాహవిధి యున్న పక్షమున వారు బలవంతముగా భర్తలను జంపించి వారి చక్కని భార్యలను గైకొందురను భయముచేతనో, స్త్రీలే మఱియొక పురుషునిమీఁద తమకు బుద్ధిపుట్టినప్పుడు భర్తలను విషప్రయోగాదులచేఁ జంపి తమ యిష్టమువచ్చిన వారిని పెండ్లియాడుదురను పిచ్చియూహచేతనో, సంతులేని వితంతువులసొత్తును అపహరింపవచ్చునను బంధువుల దుర్బుద్ధిచేతనో, మఱి యిట్టి యేయితరకారణముచేతనో మనపూర్వులట్టి వివాహములను మాన్పియుందురు. ఈకాలమున నట్టి బాధకములేవియు లేకపోవుటచేతను, స్త్రీపునర్వివాహము లేకపోవుటవలన జరగు ఘోరకృత్యములసంఖ్యములుగాఁ గనబడుచున్నందునను, మరల కాలానుగుణముగా ఆచారమును మార్చుకొనుటయందే యాక్షేపణమును గనఁబడదు. ప్రభువుల ధర్మపరిపాలనముయొక్క తారతమ్యమును బట్టియే ధర్మములు నడచుచు వచ్చునుగాని పూర్వకాలమే మంచి

దనికాని యీకాలము చెడ్డదనికాని యెంచ వల్లకాదు. కృతయుగము నందును వేనుఁడు మొదలగు దుష్టప్రభువులు రాజ్యము చేయుకాలములో ధర్మములు చెడిపోయినట్టును, త్రేతాయుగములో రావణుఁడు మొదలగువారు దేశోపద్రవమును జేసినట్టును మన స్మృతులును పురాణములును జెప్పుచున్నవిగదా ? ధర్మములు క్రమముగా జరుగునేని, ఇదియే కృతయుగమగును; యుగభేదముచే నొక లాభకరమయిన పని యీయుగమున మాత్రము జరగరాదనుట వెఱ్ఱిమాట. దీనిని బట్టియే మనుస్మృతి నవమాధ్యాయమునందు,-

శ్లో॥ "కృతం త్రేతా యుగం చైవ ద్వాపరం కలి రేవచ
రాజ్ఞోవృత్తాని సర్వాణి రాజాహి యుగముచ్యతే.
కలిః ప్రసుప్తో భవతి సజాగ్ర ద్ద్వాపరం యుగమ్
కర్మ స్వభ్యుద్యత స్త్రేతా విచరంతు కృతం యుగం॥"

కృత త్రేతా ద్వాపర కలియుగంబులు రాజకృతములే యనియు, రాజులనుబట్టియే యుగవ్యవహారము గలిగెననియు, రాజు తెలియనివాఁడగుచో కలియనియు, తెలిసియు నడవకున్న ద్వాపర మనియు, నడవఁ బ్రయత్నము చేయుచో త్రేతయనియు, కార్యములు సాగించినచోఁ గృతయుగమనియుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. దీనినిబట్టి విచారింపఁగా యుగభేదములనుబట్టి ధర్మవ్యవస్థ లేర్పఱుచుట రాజులయొక్క ప్రభుత్వస్థితినిబట్టి యప్పటి సాధక బాధకముల నాలోచించి కాలానుగుణముగాఁ గావలసిన మార్పుల నేర్పఱచుకొనుటయేకాని వేఱుకాదని తోఁచుచున్నది. కాఁబట్టి యిప్పటి కాలమున కనుకూలముగా మనమీ భ్రూణహత్యాది దోషనివారకమయిన యాచారము నేర్పఱుచుకొనుట సర్వవిధముల శ్రేయోదాయకమును నిర్బాధకమును అని తోఁచుచున్నది.

"శ్లో॥ పితా రక్షతి కౌమారే భర్తా రక్షతి యౌవనే।
పుత్రో రక్షతి వార్ధక్యే నస్త్రీ స్వాతంత్ర్య మర్హతి॥"

అను శ్లోకమును జదివి మొన్న నొకపండితుఁడు స్త్రీపునర్వివాహము వలన స్త్రీకి స్వాతంత్ర్యము కలుగుననియు, స్త్రీకి స్వాతంత్ర్యము నెప్పుడు నియ్యఁగూడ దనియు, స్త్రీపునర్వివాహమున కదియే యాక్షేపణమనియుఁ జెప్పియున్నాఁడు. స్త్రీపునర్వివాహమువలన స్త్రీలకు వచ్చు స్వాతంత్ర్యమేదియు లేదు; మగఁడు పోయిన స్త్రీని ఆజ్ఞ పెట్టువారు లేకుండఁజేసి స్వేచ్ఛగా వదలివేసిననే స్వాతంత్ర్యము కలుగును గాని, భర్త యొకఁడుండినపక్షమున స్వాతంత్ర్య మెన్నటికిని కలుగ నేరదు. "భర్తా రక్షతి యౌవనే" యౌవనమునందు భర్త రక్షించు నని యుండుటచేత, యౌవన మున్నంతవఱకును స్త్రీకి భర్త యుండి యామె యాతని యాజ్ఞలో నుండవలెనని యేర్పడి యౌవనమున భర్త పోయిన స్త్రీకి పునర్వివాహము విధ్యుక్తమయినట్లే తేటపడు చున్నది.

ఓపండితసార్వభౌములారా! శాస్త్రములకుఁ బ్రత్యక్షవిరోధముగా ననేక దుశ్చేష్టలు జరుగుచుండఁగా కన్నులు పెట్టుకొని చూచుచు నోరెత్తలేక యూరకుండెడి మన మీ యనాథలయిన యబలల విషయములో మన పాండిత్యమునంతను గనఁబఱిచి, దురభిమానులు మెచ్చునట్లు శాస్త్రమున కపార్థములు గల్పించి, కోమలుల సౌఖ్యమునకు విఘాతము కలిగించి యందువలన వారు బహుదుష్కార్యములకు దిగునట్లు చేయ మన యావచ్ఛక్తిని వినియోగింపవలయునా? పిచ్చుకమీఁద బ్రహ్మాస్త్రము వేసినట్లును, ఆఱునెలలు సాముచేసి మూలనున్న ముసలిముండను గొట్టినట్లును, ఎంతోకాలము కష్టపడి మనము చదువుకొన్న చదువునంతను మగఁడు చచ్చిన యాఁడువారిని బాధించు

టకే ధారపోయవలయునా ? మన విద్యను వివేకమును గతిలేని యనాథలను దుస్థితినుండి తొలఁగించి కాపాడుట కయి యుపయోగింపరాదా? "శ్లో॥ యత్పాపం బ్రహ్మహత్యాయాం ద్విగుణం గర్భపాతనే। ప్రాయశ్చిత్తం న తస్యాస్తి తస్యాస్త్యాగో విధీయత్తే." అను పరాశరస్మృతి ప్రకారముగా బ్రహ్మహత్యకంటెను ఘోరపాతకమయి ప్రాయశ్చిత్తము సహితములేని భ్రూణహత్యాదులకు మూలమయిన దానిని వృద్ధిపొందించుటకయి శాస్త్రతిరస్కారమును జేయ శంకింపక, అట్టి ఘోరపాతకము లడఁగునట్లు బహుజనోపకారకముగా శాస్త్రసమ్మతమయిన స్త్రీపునర్వివాహము జరుగుట కనుజ్ఞ యియ్యక, మూఢులయిన జనుల మెప్పుకొఱకు మన మాత్మవంచకులమయి పాపభీతి లేక శాస్త్రమునకు విపరీతార్థములుచేసి దురాచారమును నిలువఁబెట్టుటకయి మన శక్తినంతను వినియోగించిన ముందు మనకేమి ప్రతిష్ఠ రాఁగలదు ? ఈశ్వరుఁడైనను మనల నెట్లు మెచ్చును ? కాఁబట్టి యితరుల మెప్పును విచారించుటకు ముందు తాము చేయుపనిని తమ యంతరాత్మ మెచ్చునో లేదో ముఖ్యముగా విచారింపఁ బండిత మండలి నెల్లను మిక్కిలి వినయముతోఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

అన్నివిధములచేతను స్త్రీపునర్వివాహ మీకాలమున సవశ్యాచరణీయమని విదితమగుచున్నను, దానికి ప్రతిబంధకముగా కొందఱు కొన్నియాక్షేపణములు పలుకుదురు. స్త్రీపునర్వివాహమునకు విధియున్నప్పుడు "స్త్రీపునర్వివాహమంత్రము లెక్కడ నున్నవి?" "ఒకసారి యియ్యఁబడిన స్త్రీని మరల నెట్టియ్యవచ్చును?" "పూర్వభర్తయాబ్దిక మెవ్వరు పెట్టుదురు?" మొదలయినవి గొప్పయాక్షేపణాంశములుగావు. స్త్రీపునర్వివాహ విధు లుండి, వివాహమంత్రములను మార్చవలసిన విధులుండకపోవుటచేత, ప్రథమవివాహమునం దేయే

మంత్రములున్నవో ద్వితీయ వివాహమునందును ఆయామంత్రము లే పనికివచ్చును. మృతభర్తృకకు సహితము రజస్వల కాకమునుపు కన్యా శబ్దవ్యవహారము గలదు.

శ్లో॥ అష్టవర్షా భవే త్కన్యా నవ వర్షాతు రోహిణీ
దశవర్షా భవే ద్గౌరీ అత ఊర్ధ్వం రజస్వలా॥

అని యున్నను, పండ్రెండు సంవత్సరముల వయస్సుగల చిన్నదానికి వివాహము చేయునపుడు సహితము "కన్యా" మనుటకు మాఱుగా "రజస్వలా" మని, యేవివాహమునందును మంత్రమును సంస్కరించుటయు లేదు. స్త్రీపునర్వివాహము చేయవలయునని విధి యెప్పు డున్నదో, అప్పుడే దత్తయైన స్త్రీ మరల నియ్యఁబడుట కర్హురాలని శాస్త్రమువల్లనే తెలియవచ్చుచున్నది. ఒకసారి దత్తయయిన స్త్రీ మరల నియ్యఁబడఁగూడదనెడిపక్షమున, పూర్వోదాహృతములైన ఊఢా పునర్వివాహ విధాయక స్మృతివచనములును,

శ్లో॥ "ప్రతిగృహ్య తు యః కన్యాం వరో దేశాంతరం వ్రజేత్
త్రీ నృతూ న్సమతిక్రమ్య కన్యాఽన్యం వరయే ద్వరమ్॥"

ఇత్యాది గణనాతీతములైన స్మృతివచనములును వ్యర్థములయి పోవును. కాఁబట్టి "యిచ్చిన కన్యను మరల నియ్యరా" దను వచనము నకు వివాహిత యయినదాని నక్రమముగా మఱియొకని కియ్యరా దనికాని, స్మృతిలో నుదాహరింపఁబడిన స్థలములలోఁ దప్ప వేఱుచోట్ల నియ్యరాదనిగాని యర్థము చెప్పుకోవలెను. అంతియకాక కన్యా దానము వధూవరు లిద్దఱును యావజ్జీవము పరస్పర సౌఖ్యము నిమిత్తము కలిసి యుండుటకై యేర్పఱుచుకొన్న యొకవిధమయిన యొడంబడికయొక్క పూర్వాంగమేగాని, దాత తనస్వత్వమును వదలుకొని యచేతన పదార్థమునువలె ప్రతిగ్రహీత తన మనసువచ్చినట్టు

చేసికొనుటకయి యిచ్చుటకాదు అట్లు కానియెడల మన ధర్మశాస్త్ర ప్రకారము ఆకన్యక విషయమయిన స్వత్వమును బొత్తిగా లేనివారు సహితము దానముచేయుట కెట్లర్హులగుదురు?

"శ్లో॥ పితా దద్యా త్స్వయం కన్యాం భ్రాతా వానుమతే పితుః
మాతా మహో మాతులశ్చ సకుల్యో బాంధవ స్తథా
మాతా త్వభావే సర్వేషాం ప్రకృతౌ యది వర్తతే
తస్యా మప్రకృతిస్థాయాం కన్యాం దద్యు స్స్వజాతయః॥"

అను నారదసంహితా వచనమునుబట్టి, పిత్రాద్యభావమునందు బంధువులును స్వజాతివారును కన్యాదానము చేయవచ్చునని కనఁబడుచున్నది. వివాహములయందలి కన్యాదానము చేయుట, ఆకన్యవిషయమయిన స్వత్వముగలవారు తమకుఁగల స్వత్వము వదలుకొనుటయే యనెడుపక్షమున, బాల్యములోనే జననీజనకులు మొదలైనవారిని పోఁగొట్టుకొన్న కన్యలగతి యేమి కావలయును? స్త్రీపునర్వివాహమయినతోడనే పూర్వపుగోత్రమునుండి యన్యగోత్రమునకు మాఱిపోవును గనుకను, ఒకగోత్రమువారికి అన్యగోత్రమువారు ఆబ్దికాదులు పెట్టుట యశాస్త్రీయము గనుకను, స్త్రీ నూతనగోత్రమునకు మాఱినతోడనే పూర్వభర్తతోడి సంబంధమంతయు వదలిపోవును. అందుచేత నాతని యాబ్దికాదులును నష్టమైపోవును. ఒక్క స్త్రీల విషయముననే యిట్లుకాదు. ఒకపురుషుఁ డన్యగోత్రమునకు మాఱినప్పుడును అట్లే యగును. ఒక్కఁ డన్యగోత్రపువారికి దత్తుఁడయ్యేనేని, జనకపితతోడి సంబంధము బొత్తిగా వదలిపోవుట మన మందఱమును చూచుచునే యున్నాము గనుక, దీని విషయమయి నేను విస్తరించి చెప్పనక్కఱలేదు. మఱియును దాయవిషయమును, స్త్రీపునర్వివాహము శాస్త్రీయమను విషయమును, ప్రథమవివాహ మంత్రములే

ద్వితీయవివాహమునఁ బనికివచ్చునను విషయమును, మన దొరతనమువారిప్పుడొక రాజశాసనమువలన స్థిరపఱిచియే యున్నారు.

ఈ వఱకే యీవిషయమును విస్తారముగాఁ జెప్పియున్నాను. స్త్రీపునర్వివాహము యుక్తికిని శాస్త్రమునకునుకూడ అనుకూలముగానున్నదనియుఁ గొంతవఱకుఁ జూపియున్నాను. శాస్త్రమునకుఁ దమ యిష్టానుసారముగా విపరీతమయిన యర్థమును జెప్పఁగల పండితోత్తములు పలువురున్నారనియు నేనెఱుఁగుదును. శాస్త్రవిచారముతోడ వస్తువిచారమును సహితము చేయవలెను. అట్లు చేయనియెడల విపరీతసిద్ధాంతము లేర్పడును. శర్కరరుచి యెట్టిదో సాధింపఁ బ్రయత్నింపక "అన్నిటిలో శర్కరయె మధుర మయిన" దను వాక్యమును బట్టియే విమర్శకుం బూనుకొన్నచో, అన్నిటిలోను శర్కరయే మధురమయినదని సాధారణముగాఁ జెప్పెడి యర్థమును ఖండించి పండితసార్వభౌములు 'శర్కర అమధురమయిన' దని పదవిభాగమునుజేసి తమ యర్థమును సాధింపవచ్చును. అందుచేత సత్యము మూలబడి, శర్కర అమధుర మయిన దనఁగా తియ్యనిదని యేర్పడక, పుల్లనిదో చప్పనిదోయని సిద్ధాంత మేర్పడవచ్చును. సాధారణముగా పామరులు, చదువుకొన్నవారేమి చెప్పినను మాఱుమాటాడక విశ్వసింతురు. కాఁబట్టి పలువురు పామరులుచేరి చేయు హానికంటె విపరీతబుద్ధి యయిన యొక్కపండితుఁడు చేయుహానియే లోకమున నత్యధికముగా నుండును. అందుచేతనే "సాక్షరా విపరీతాశ్చే ద్రాక్షసా ఏవ కేవలమ్" అను సదుక్తి లోకములో వెలసి యున్నది. మనలోఁ జదువుకొన్నవారెవ్వరును స్వప్రయోజనమునే ముఖ్యముగాఁ జూచుకోక, నూఱు వచ్చినను నూఱు పోయినను లోకోపకారమునకయి తమయావచ్ఛక్తిని వినియోగించి దేశమును మంచిస్థితికి దెచ్చుటకుఁ బ్రయత్నింతు

రని మిక్కిలి ప్రార్థించుచున్నాను. మనవారీవఱకే శాస్త్రనిషిద్ధములయిన సముద్రయానము మొదలగువానిని సర్వసాధారణముగాఁ జేయుచున్నారు; శాస్త్రవిహితములయిన బ్రహ్మచర్యము మొదలగువానిని బొత్తిగా మానివేయుచున్నారు; ఆచారమునైనను నంతగా గౌరవించుచున్నట్టు కనఁబడదు. కొన్నిసంవత్సరముల క్రిందట ధూమనౌకలెక్కి సముద్రయాత్రచేయుట బొత్తిగా ఆచారము గాకపోయినను, ఇప్పుడు ధారాళముగా బ్రాహ్మణులలోని శ్రోత్రియులు సహితము ధూమనావలమీఁద సముద్రయానమును జేయుచున్నారు. ఈవిధముగాఁ దమకొక్కరి సదుపాయమును గోరి శాస్త్రమును మీఱుటకు సాహసించుచున్నప్పుడు, లోకోపకారార్థమయి శాస్త్రము వ్యతిరేకముగా నున్నను దానిని మీఱుట దోషమని తోఁచదు; ఐనను లోకోపకారమయిన యీపనికి శాస్త్రమును విరోధముగా లేదు. స్త్రీపునర్వివాహము లేకపోవుటవలనఁ గలిగెడు నష్టము లెల్లవారికిని జక్కఁగాఁ దెలియును; అట్టినష్టముల ననుభవముచేత నెఱిఁగియున్నవారును పలువురు గలరు; నూటిలో తొంబదిమందికి మనసులో స్త్రీపునర్వివాహము కావలెననియు, అది దోషనివారకమనియు నే యభిప్రాయమున్నది. కాని నలుగురును ఏమనుకొందురోయను భీతిచేత చిరకాలమునుండి వచ్చుచున్న యాచారమునకు విరుద్ధముగాఁ జెప్ప తెగింపకున్నారు. “గతానుగతికో లోకో న లోకః పారమార్థికః” అన్నట్లు జనులందఱును ఒకరు పోయినట్లు మనమును బోవుద మనువారేకాని పారమార్థికబుద్ధితో న్యాయమయిన పని జనవిరుద్ధముగా నున్నను దానిని నిర్వహింతమని పూనుకొని నిలుచువారు లేరు. కొందఱికి పూనుకొని నిలువవలెనని యభిప్రాయ మున్నను, తోడుపడువారు లేకయు ప్రోత్సాహపఱచువారు లేకయు పైకిరాక, పూర్వమెంతో గొప్ప

వారు తలపెట్టినప్పుడే సాగినపని సాధారణులమగు మనము తల పెట్టినప్పు డగునా” యని నిరుత్సాహులయి యూరకుండుచున్నారు. సమస్త సాధనకలాపమును గల రాజాధిరాజులు సహితము చేయలేని పనిని ధైర్యస్థైర్యములు గల సాధారణులు స్వల్ప సాధనములతో సాధించి యున్నారు. ఒకపనిని నిర్వహించుటకు ధైర్యస్థైర్యములు సాధనములుగాని, గొప్పతనమును ధనమును ముఖ్యసాధనములు గావు. మన మింత యల్పసంఖ్యాకుల మేమి చేయఁగల మనియు సంశ యింపఁ బనిలేదు. ఆరంభమున నేదియు ప్రపంచములో చిన్నది కానిది పెద్దదయినదిలేదు. దేశమంతటను బ్రవహించి సస్యములను ఫలవంతములనుగాఁ జేయుచు జంతుసమూహమున కెల్లను మధురోద కమునిచ్చుచు లోకోపకారములుగా నుండు పెద్దనదులన్నియు మొట్ట మొదట నొకటిరెండు చిన్నయూటలనుండి పుట్టినవే. మొట్టమొదట మనమిప్పు డొక్కయూరివారమే యయినను, కాలక్రమమున దేశ మంతయు మనలోనే చేరవచ్చును. మనము పూనిన పక్షముయొక్క న్యాయమునుబట్టి మనలో పలువురు చేరుదురుగాని మనసంఖ్యాధిక్య మును జూచి కాదు. కాఁబట్టి మీరు సంఖ్యయందు తక్కువగా నున్నను, ధైర్యముతోను స్థైర్యముతోను పనిచేయుదు రేని మన దేశమునందలి స్త్రీలగతిని బాగుచేయుటకయి పూనుకొనువారిలో మీరే యగ్రగణ్యులుగానుండి శాశ్వతమయిన కీర్తిని పొందుదు రనుటకు సందేహములేదు. మనస్సునకు యుక్తమని రూఢిగా దోఁచినపనిని భగవంతునిమీఁద భారమువేసి మూఢజనులును వేదజడులును జేయు దూషణములకు వెఱవక, యావచ్ఛక్తిని వినియో గించి నిర్వహింపవలయును. ఏసత్కార్యమునందుఁగాని చక్కఁజేసిన వారికేగాక, చేయించిన వారికిని ప్రేరేపించినవారికిని అందున కామో

దించినవారికినికూడ ఫలముకలదని బోధించు పండితోక్తి నిందుదా హరించుచు నిప్పటి కీవిషయము నింతటితో విరమించు చున్నాను.

శ్లో॥ కర్తా కారయితా చైవ ప్రేరక శ్చానుమోదకః।
సుకృతే దుష్కృతే చైవ చత్వార స్సమభాగినః॥

సర్వకారుణ్యుఁడును దీనజనబాంధవుఁడును అయిన ఈశ్వరుఁడు మీ కందఱకును స్వప్రయోజనపరులయి యుండ బుద్ధి పుట్టకుండునట్లును లోకోపకారపారీణులు కావలెనను బుద్ధి యుదయించునట్లును అనుగ్రహించునుగాత!

6. అభాగ్యోపాఖ్యానము
7. పథికవిలాసము
8. జాన్‌గిల్పిన్
9 నీతిదీపిక

స్త్రీల కుపయోగించు కథలు

అయిదవ సంపుటము.

1. సత్యవతీ చరిత్ర
2 చంద్రమతీ చరిత్ర
3. సత్యసంజీవిని
4. చమత్కార రత్నావళి
5. సతీమణి విజయము
6. సుమిత్ర చరిత్రము
7. రిఘుదేవరాజీయము
8 కురంగేశ్వరవర్తక చరిత్రము
9. కళావతీ పరిణయము
10. గయ్యాళిని సాధుచేయుట
11. చిత్రకేతు చరిత్రము
12. దానకేసరీ విలాసము
13. వైదర్భీవిలాసము
14 భానుమతీ కళ్యాణము
15. రసికజనమనోభిరామము
16. ధర్మకపచోపాఖ్యానము
17. కుమారద్వయవిలాసము
18. పద్మినీప్రభాకరము
19. మాలతీమధుకరము

స్త్రీల కుపయోగించు పుస్తకములు

ఆఱవ సంపుటము.

1. శ్రీవిక్టోరియా మహారాజ్ఞి చరిత్రము
2. సతీహితబోధిని
3. పత్నీహితబోధిని
4 స్త్రీ నీతిదీపిక
5 సత్యాద్రౌపదీ సంవాదము
6. మాతృపూజ-పితృపూజ
7. నీతికథామంజరి ప్ర॥ భాగము
8. డిటో ద్వి॥ భాగము
9. దేహారోగ్యధర్మబోధిని

ఉపన్యాసములు

ఏడవ సంపుటము.

1. జన్మాంతరము
2. అతిబాల్య వివాహము
3. విగ్రహారాధనము
4. ఈశ్వరదత్త పుస్తకములు
5 ఈశ్వరోపాసనము
6. ప్రార్థన
7 మానుషధర్మము
8 విద్యార్థిుల ధర్మములు
9 మనుష్యజీవితముయొక్క-
పరమార్థము
10. వైరాగ్యము
11. విద్యాధురీణుల యర్హకృత్యములు

పుస్తకములు వలయువారు —

కార్యదర్శి, హితకారిణీ సమాజము, రాజమహేంద్రవరము

అని వ్రాసిన బడయగలరు.

ఏడవ సంపుటము (contd)

12. వర్ణము
13. హిందూమతములు
14. స్వయంకృషి
15. సకాయకష్టకర్మలు
16. వేశ్యాకాంతల యుప॥
17. ఐకమత్యము
18. దానములు
19. స్త్రీ పునర్వివాహ చరిత్ర
20. స్త్రీ పునర్వివాహవిషయకోపన్యాసం
21. స్త్రీ పునర్వివాహ విషయక ప్రథమ విజ్ఞాపనము
22. స్త్రీ పునర్వివాహ విషయక ద్వితీయ విజ్ఞాపనము
23. స్త్రీ పునర్వివాహశాస్త్రసంగ్రహము
24 స్త్రీ పునర్వివాహ భూతవర్తమానస్థితులు

ఉపన్యాసములు-జీవచరిత్రలు

ఎనిమిదవ సంపుటము.

1. దేశీయమహాసభ, దాని యుద్దేశము
2. శంకరాచార్యులు
3. బసవరాజు గవర్రాజుగారి జీవిత చరిత్రము
4. జీసస్ చరిత్రము
5. స్వదేశసంస్థాన చరిత్రాదులు
6. విగ్రహతంత్ర విమర్శనము
7. ఉపన్యాసమంజరి
8. వివేకవర్ధని మొదటి భాగము
9. .. రెండవ భాగము
10 .. మూడవ భాగము

సాహిత్య గ్రంథములు

తొమ్మిదవ సంపుటము.

1. సంగ్రహవ్యాకరణము
2 కావ్యసంగ్రహము
3. అలంకారసంగ్రహము
4. నీతిచంద్రిక-విగ్రహము
5. నీతిచంద్రిక-సంధి
6. తర్కసంగ్రహము
7. సత్యవాదిని
8. ఉత్తమస్త్రీ చరిత్రములు

ఆంధ్రకవుల చరిత్రలు

పదియవ సంపుటము.

పూర్వకాలపు కవులు 1 వ భాగము

పదకొండవ సంపుటము.

మధ్యకాలపు కవులు 2 వ భాగము
ఆధునిక కవులు 3 వ భాగము

స్వీయ చరిత్రము

పంద్రెండవ సంపుటము.

1, 2 భాగములు కలసి

కార్యదర్శి, హితకారిణీ సమాజము,

రాజమహేంద్రవరము.

అని వ్రాసిన బడయగలరు.

అవంతీ ప్రెస్, రాజమండ్రి.